

Prețul unui număr 30 cruceri — 75 de bani.

Jurnal beletristic - literar.

Abonament pe un an fl. 7, pe un semestru fl. 3.60

Nr. 4.

Apare la 1 și 15 ale fiă-cărei luni.

Tomul I.

Ciocoii.

Roman istoric de Theochar Alexi.

(Continuare.)

Am vădut cu ce ușurință de inimă primise comul Andronache scirea despre fuga Dochiei, pe care o ceruse în căsătorie, și că aflând rezultatul trist al urmăririi întreprinse din partea lui Tache nu dîșe alt nimic, decît „bine că s'a depărtat Vlad din Bucuresci.”

Frica dar de ura lui Vlad era mai mare în inima sa, decît amorul pentru Dochia. Să nu vî prîndă mirare. La ómeniî de viața lui Andronache și la bărbațiî din acele timpuri peste tot, acel sentiment divin, pe care-lî numim amor, nu avea preț, căci nu era cunoscut de ei. Trăind printre turci, luaseră cu privire la femei, obiceiurile turcesci. Inbeau pe mai multe de o dată, și decă nu puteau avea dragostea cutărei, se mulțameau cu dragostea celeilalte.

Astfel și Andronache. Ba el încă nici nu rămîmise la grațiile Dochiei, fiind-că nu era în stare să le apretuiască. El căutase numai o alianță cu o casă indigenă. Vîdînd însă că urmărire a acestei dorințe l'ar fi aruncat în miî de grijî și de primejdiî, îș schimbă îndată gândul, și se ocupă de alte lucruri.

Cât despre femei, cultiva cunoscința lor în secret, căci se hotărîse a rămînea celibatarîu. Fără de a înființa un harem, totuș se putea lăuda că trăiesce în privința acésta ea și un pașă turcesc. Dar de o dată dete de poteă. O sirenă orientală isbuti a excita pasiunea sa și al pune în lanțurile amorului ei, care lanțuri î se păreau daurite. În o privință avea tótă dreptatea, căci aceste lanțuri îl costau cantități mari de aur scump.

Chera Duduca așa î dîcea favoritei lui Andronache. Ea era compatrióta lui, se trăgea din fanar, și avea pe lângă o frumșeță fermecătore tóte darurile spiritului desvoltate în rîu.

Viéta desfrînată ce dusesse din frageda ei copilărie în casa părintescă, lipsa unei creșceri, desvoltase în inima ei o mulțime de patimi și poftes, care nu se potriveau cu starea ei.

Inbea luxul peste măsură și era risipitore pînă la nebuniă. Tata ei venise ca servitor de grajd în suita lui Caragea Vodă la Bucuresci și murise curînd după acésta. Pe mumă-sa nu o cunoscuse nici odată. O româncă milostivă din mahalaoa Popa-Sóre, la care ședuse pînă atunci pe plată, o ținu și după mórtea tată-sîu și fără plată. Dar frumșețea straordinară a fetei atrase o mulțime de seducători în mahalaoa părăsită; sfîrșitul fu fuga Duduchei din mahala, și etablarea ei în o casă susținută din partea unuia dintre boeriî desfrînați.

Postelnicul Andronache Tuzluc îi făcuse cunoscința în casa unuia dintre amicii sîi, la un joc de cărți, și cu baniî câștigați la acelaș joc cumpără amorul sirenei. Frate nefrate, brânza e pe bani, dîce românul. Tuzluc dusesse pe Duduca în o casă de pe podul Caliții, dar amicul sîu dela care luase în acea sîră nu numai bani, dar și amanta, o descoperi și amicul, pentru a nu rămînea cu totul în pagubă ceru și obținu dela Andronache pentru cesiunea drepturilor sale mai vechi, o pungă de galbeni.

Acésta cadină îi era tare scumpă, nu numai că

o plătită bine, și că îi mânca în toate zilele banii cu grosul, dar Duduca avea un farmec nespus, și scia să se porțe intru ale amorului. Îl adusesse pe scumpul ei compatriot la nebuniă; ar fi fost gata să jertfescă pentru dânsa ultima liră turcescă. Ea însă îl storcea și totuș nu se mulțamea, căci aspirațiunile ei mergea mai departe. Ochiul ei țintea la curtea lui Vodă; și în adevăr, boerul Tache începu a primi de la vecinele Duducheii de pe podul Caliților, câte o veste, care de care mai alărmătore. Că s'ar fi vădut argații lui Vodă intrând și eșind, că s'ar fi arătat chiar butca domnescă dinaintea caselor unde ședea Duduca și altele.

Era a casă, boerul Andronache, când primise această din urmă scire. Dete de trei ori în palmă.

Nu resunase încă bine apelul stăpânului când étă că se deschise ușa și intră prin ea Tache Pângărescu cu ochii miștiți și cu capul plecat.

Fanariotul aruncă o privire mulțamită asupra servitorului său și dișe:

— Vin' o mai aprópe Tache, am să-ți spun ceva. Cum trăiesci în casa mea? Ești mulțamit cu mâncarea și cu îmbrăcămîntea pe care ți-o dau? —

Tache simți că se prepară un ce neobicinuit, simți că se va apropia cu o săritură întrégă de ținta sa, de care se apropiase până acum cu pași prea lini. Inima îi tremura de acceptare, însă nimica, nici cel mai mic semn nu tradă emoțiunea sa. Părea numai copleșit de recunoștință, când îi răspunse acum grecului cu vocea lingușitoare, că este mulțamit, că-i sărută mâinile și picerile, și că se rógă la Dumneșeu, să vină o dată prilejul pentru ca să pótă dovedi prin fapte, cu ce supunere iubesc pe scumpul său stăpân.

Fanariotul începu acum să-i înșire lui Tache toate bunătățile, cu care-l milostivise.

Cu cât spunea grecul mai mult, cu atât se bucura Tache mai tare. Trebuia să fiă un lucru mare, un lucru însemnat, cu care voia să-l însărcineze boerul, de întindea vorbă așa de lungă cu el.

Postelnicul urmă făgăduindu-i o răspaltă strălucită decât se va purta spre mulțamirea sa, decât va face după poruncile sale, și decât va fi cu minte și nu se va teme de nimeni și de nimica intru paza intereselor stăpânului său.

— Doar nu va cere să ucid pe cineva — se întrebă Tache în sine, fără de a se îngrozi la acest gând înfiorător.

Boerul Andronache se descolăci de pe divan, se sculă în picere și începu să amble în sus și în jos.

Tache sta smerit și ascepta, dar focul ochiului său denota nerăbdarea de care era consumat.

Postelnicul se puse éráș pe divan, luă éráș imineaoa ciubucului în gură și se adresă éráș către Tache.

Acum îi spuse o mișă ș'o sută de proverbe grecesci, turcesci și românesci, care toate eșiau la maxima exprimată prin dicătórea românescă: „Frica păzesc

pepinii“ apoi în fine îi descoperi, că decisese a trimite pe Tache, ca să-i păzescă amanta. Nu-i o spuse verde 'n fața ei îi dișe așa:

„Duducuța m'a diș, că are trebuință de un argat. Te vei duce tu la ea și o vei sluji cu credință, vei face tot ce-ți va spune ea și vei avea grijă să-i aréți, că nu te gândesci la nimic, decât la ceia ce o pótă mulțami pe dânsa, însă să-ți deschidă bine ochii și urechile, ca să veđi și să auđi toate, căci va fi bine de tine decât mă vei putea ține de urit în toate serile, povestindu-mi cu amenuntul, tot, dar ascultă, tot, ce s'a petrecut în casă la voi, auđitu-ai Tache, poftesc ca să-mi ții de urit în toate serile, m'ai înteles. Să vii și atunci când, după părerea ta, nu ai avea să-mi povestesci nimic, căci eu în toate zilele voi avea să te întreb de una alta.“

Étă prima misiune de ciocoiu pentru Tache. Era destul de inițiat în apucăturile ciocoiesci, deci primi misiunea sa cu cel mai profund respect, plecă genunchii dinaintea postelnicului îi sărută anteriul și se jură, că i va fi un servitor credincios.

În fățarnicie Tache devenise deja măestru cumplit. D'abia sosise în chilia sa, d'abia era sigur că nu este observat de nimeni, când étă-lu cu fața pe deplin schimbată. În locul smereniei, trăsuirile sale exprimau acum bucurie și triumf, ér buzele sale șopteau: „Na, étă-mă în sfêșit cu améndouc picerle pe scara cea de aur! Amanta postelnicului dată pe mâinile mele, amanta... aici se opri, privi în jur, par' că i-ar fi fost frică să nu fiă auđit de cineva — apoi continuă cu vocea și mai năbușită, — amanta lui Caragea Vodă supusă controlului meu!... Visuri de răsbunare, peste puțin vă voi vedea cu ochii mei trupesci, pótă vă voi vedea încă mai strălucite decât cum am vădut visurile fantasiei mele. O femeia m'a scos din minți și m'a adus aici la București, o femeia a fost de vină, de toate câte am suferit până acum. Femeia este pîrghia faptelor omenesci. Acum am ajuns să mă folosesc și eu de astă pîrghia!...“

Să cufundă în visuri care de care mai exagerate. Vedaniile nu-lu părăsiră nici în patul său în care se svîrcoli totă nóptea, până când îl sculă zorii, cari se revărsau în astă di ca un foc consumător prin norii despre răsărit...“

XII.

Lupta ipocriților.

Chera Duduca locuia pe podul Calițu, nisea case de rënd, dar cu curte spațioasă și cu încăperi multe. Avea un pridvor cu geatule din care intrau în o sală. Din această sală o ușa, cea din stînga, ducea în iatac (camera de dormit) ér cea din dreapta în casa dinainte, cum se numea p'atunci salonul. Iatacul era mobilat cu mult lues, pe podini erau covóre scumpe, patul larg cu vr' o trei, patru rënduri de perini; la ferestre perdelele lăsate în jos, încât tot de-a-una domnia o semi-obscuritate în accia odaiă. Acestă lumină miste-

riósă, împreună cu mirosul pătrunzător al parfumelor orientale, amestau simțirile aceluia, care stetea mai mult timp acolo.

Numai Chera Duduca se deprinsese cu acea lumină și cu acel aer, căci petrecea nu numai noaptea, dar și cea mai mare parte din zi în iatacul ei.

Să scula târziu și-și petrecea aproape jumătate din zi cu toaleta ei. O mare atențiune aplica părului, sprâncenelor, ochilor și pelițe. Părul și-l ungea, îl peptena și-l arangea cu multă cochetărie, sprâncenele și le trăgea cu penele, ochii și-i ceruia, ca să le dea acea expresiune de langore consumătoare, care produce un efect atât de pătrunzător asupra bărbaților; pelița și-o spăla cu ape mirositoare, apoi o ungea cu alifii și în fine și-o deregea cu alb și cu roșu; buzele le rumenea cu carmin; numai dinții erau, decă am țice negligeați, nu ne-am exprima bine, dar — erau stricați de efectul alifilor destinate pentru înfrumșetarea obrazului.

Chera Duduca era prototipul unei curtesane orientale, una din acele ființe, care sunt în stare a nebuni pe un bărbat prin excitarea simțualității, care însă nu au insuflat încă nici odată un simțiment delicat și durabil.

Când sosi Tache la dânsa, ea încă nu era sculată. El se puse la ușa iatacului și acceptă acolo în răbdare până ce va da noua sa stăpână un semn de viață.

După ce stete vr'o două trei ore acolo, o auzi în fine bătând în palmi.

Până să vină servitoarea la a cărei adresă se dase acest semnal din partea Duducheii, Tache deschise ușa și intră în iatac.

Ochii săi neobiceiuiți cu obscuritatea, care domnea în acel loc, nu putură distinge la început obiectele din prejurul său. El se opri decî la ușa, și întrebă cu vocea umilă:

— Duduca, m'a chemat? —

„Esci nebun“ strigă curtisana, „de intri la mine, când sunt încă în pat. Cine esci?“

— Noul argat al Măriei-Tale.

„Tu esci acel Tache, de care mi-a vorbit cocorul Andronache.“

— Eu sunt, Măria ta.

„Bine. Dar scii că esci obraznic.“

— Sărut mânilă coconiță, ertă-mă decă am greșit. Am auđit bătaia în palmi și am venit să auđ poruncile D-tale, căci așa sunt deprins dela stăpênul meu.

„Ce prost“ — se gândi Duduca în sine, „nătărăul crede că mă va îmbrăca și pe mine cum a îmbrăcat pe Andronache.“ La această ideeă nu-și putu reține un zimbet de pe buzele ei.

Tache vedând acest zimbet își țise: „Am prins'o. Mă crede prost, prin urmare nu se va teme de mine.“

„Du-te“ țise acum Duduca și trimite-mi pe Mărioara, fêta mea din casă. Er tu să nu-mi mai intri nicî odată în iatac, auđit-ai.

— Sărut mânilă coconiță, am înțeles, — răspunse Tache cu smerenie și se retrase.

Prima impresiune ce făcuse Tache asupra Duducheii era, după cum am vedut, aceea a unui prost, a unui nătărău. Ea rămase mult timp la această ideeă, și nu se temu de Tache, cu tôte că-lă găsea tot-dé-una pe la ușele ei. Duduca observase strania sa insistență de a-i pândi tôte pasurile ei, dar la început nu se gândise la nici un rău. Obicinuită de a vedea tôte ființele bărbătesci, cu care venia în atingere, oftând după ea, credea că și Tache ar fi consumat de un simț secret pentru dânsa. Decă noul său adorator nu ar fi fost atât de negliob precum se arăta, ar fi făcut haz de dânsul. Starea sa mojiacă n'ar fi oprit pe Duduca de a trata amor cu Tache, căci era destul de emancipată în această privință; dar se scârbea de prostia lui.

Tache raportase în tôte serile cocorului Andronache pretinsele întemplieri din casa Duducheii. Țicem pretinse, căci îi spunea lucruri din fantasia sa, potrivite astfel, ca să-lă țină pe fanariot în o vecinică nedumerire, fără de a-lă alarma cu desăvârșire.

Tache însă descoperise că Duduca întreținea în adevăr relațiuni cu Caragea Vodă, și că se uneltea chiar intru acolo, ca să devia favorita lui declarată. Caragea însă, după cum simțise Tache din vorbele lui cocoru Andronache, se temea pré mult să ațite ura acestuia, căci el, prin diferite daruri ce trimisese la Taligrad (Constantinopole) își câștigase un óre-care cerc de protegători, și decă Caragea l'ar fi supêrat pe Andronache, ar fi riscat de a fi scos din domniă, căci Vodă avea mulți dușmani, nu numai în țeră, dar și la înalta pórtă a Padișahului.

Duduca era prea șirêtă de fire pentru a nu recunósce incetul cu incetul greșala ei față cu Tache.

De la o vreme încóce se fêrea mai tare de dânsul, dar era prea târziu, căci Tache pusese deja mâna „pe fir“ cum se exprima el. N'avea decăt să tragă de acel fir pentru ca s'o jóce pe curtisana după plăcerea sa.

De ce mai pregeta dară?

Fiind-că, jucându-se cu focul, se aprinsese și el. Tache se amoresase de Duduca, și voia să-și câștige cu incetul favorurile ei.

Dar Duducheii i se făcea tot mai tare silă de el. Cu cât era Tache mai stăruitor, mai lingușitor, mai supus, cu atât îl trata Duduca mai rău, cu atât se încerca mai mult a-lă depărta din casa ei.

Tache își propuse deja în nenumărate rânduri „a trage de fir“ cum țicea el, adică a se arăta Duducheii în tótă puterea sa, dar nu se îndura. El, care nu pregetase de a se desface cu sânge rece de legăturile carî îl legaseră cu ómenii din locul său de nascere, care părăsise fără tulburare pe amanta-sa, pe tată său bătrên, nu găsea în inima sa curagiul, pentru a înfrunta o întâlnire discretă cu curtisana din tanar.

Nu scim unde ar fi eșit lucrul și până când s'ar

fi trăgănit astfel, decât n'ar fi provocat însă Dochia cu forța desnodarea complicărei.

Intr'una din zile, decisă de a se desface cu tot prețul de această „câlă“ cum îl numea Dochia pe Tache, i dete, fără nici un motiv legal, în curte, față cu toți slujitorii ei o — palmă.

Tache se îngălbeni, dar plecându-și capul, numise alt nimic, decât „sărut mâinile coconită, să trăiesci“.

Dochia se îngrozi de atâta cumpătare și de această umilință. Se retrase în iatac, se aruncă pe un divan și începu să sfîșie de arțag cu dinții hainele de pe dînsa. La desceptarea ei un zimbet diabolic se arătă pe buzele ei pălite. „Decă n'am isbutit cu răul, voi isbuti cu binele,“ își dîse ea, și bătu în palme, cu gândul să trimetă pe fîtă din casă, ca să chieame pe Tache dinaintea ei.

În locul fetei, apărură chiar Tache. Gîndurile acestor două ființe abjecte se întîlniseră la acelaș punct.

Duduca era gata să cedeze, ér Tache hotărît să mîrgă înainte. Palma primită îl desceptase din lertargia sa.

Duduca în loc de a se revolta la vederea lui Tache, după cum se așteptase el, îl primi cu o zimbire dulce, care nu perdu nici acum nimic din dulceața ei, când Tache închise ușa cu cheia în urma sa.

— Ce faci, — dîse ea afectând spaimă.

„Ean închid ușa, ca să ne ferim de ochii și urechile străine, — răspunse Tache, cu vocea vibrătoare.

— Ai să-mi descoperi vr'o taină, — întrebă curtisana privind cu ochi galeși asupra lui Tache. —

Dar, trebuie să ne oprim aici. Nu ne este permis a prezenta această întîlnire în toate fazele ei dinaintea cetitorului.

Este de ajuns decât îi spunem, că Duduca recunoscu atât de bine puterea ce dobîndise Tache asupra sôrtei ei, încât se învoi, ca să-l recomande coconului Andronache în postul de logofet, care devenise vacant de curînd.

Tache din contră se legă, a ajuta pe Duduca într'u toate, și a împărți cu dînsa jaful, ce-și propunea a face în noul său post.

Curtisana și cu ciocoiul făcură un pact întru promovarea intereselor și aspirațiilor lor reciproce, care nu erau nici interes și nici aspirații obișnuite.

XIII.

Ciocoiul și curtisana.

Tache se întorsese la casele postelnicului, unde luă locul cel dintăiu după stăpînu-său.

El adună îndată pe toți servitorii împrejurul său și le ținu o cuvîntare în care spunea, că sub logofetului repausat s'ar fi făcut prea mare risipă, ba chiar și hoții; el dîse, că nu va suferi această. „Voi pedepsi pe orî cine fără milă și fără îndurare, care va mai

îndrăzni de a înșela pe milostivul stăpîn, măcar cu o para.“

După această cuvîntare Tache se coborî în curte, pentru a numera păsările, apoi se duse în pivniță și măsură vinul din buți; luă cheile dela pivniță, dela cămări; isgoni pe sofragiu și pe ușier, căci erau prea „mîncăcioși“ și îi înlocui cu ómenii d'ai săi; cu un cuvînt Tache resturnă în timp de două ore casa postelnicului și o reformă din fundament.

Postelnicul auzi de aceste dispozițiuni severe, și avea o mare bucurie de ele, căci, după părerea sa, dase în fine de un om cinstit, în stare de a-lu feri de ruinare, cătră care mergea cu pași giganticii.

N'avea nici cea mai mică bănuielă despre adevăratul caracter al acestui om, care era mișelul mișelilor, cel mai nerușinat hoț. Postelnicul nu scia că toate dispozițiunile lui țintind după aparință la economie nu erau alt nimic, decât nisce curse puse de istețul servitor pentru a-lu ameți și a-lu prinde apoi mai sigur.

Acum după ce rînduise Tache casa postelnicului în folosul său merse la el, pentru — cum dîcea — să-i dea sémă de faptele lui.

„Bravo Tache, aferim bâte!“ dîse acesta. „Așa cum te îngrijesci de starea mea, așa să-ți sporească D-șeu și pe a ta!“

Acastă binecuvîntare ar fi înspăimîntat pe orîce alt om cu inima mai nesticată decum era inima lui Tache; asupra lui însă nu făcu nici cea mai mică impresiune; plecă capul după obiceiul său și dîse:

— Stăpîne! tot ce am făcut pentru evghenia ta nu este alt nimic decât un semn slab al recunoștinței mele, ce nutresc pentru D-ta în inima mea, nu numai în inimă, dar până și în măduva ósnelor mele, — pentru binefacerile cu care m'ai miluit.

„Bine fétul meu, bine, — răspunse postelnicul, — îți voi rămănea în tot de-a-una ca un părinte. Na, veđi fiindcă vorbesc de părinte, mi-am adus a minte să-ți spui, că ți-a murit tată-tău.“

Acastă scire nu-lu întristă cătuș de puțin pe fiul încăinit; din contră îi era binevenită, căci îi da prilej a executa un plan, pe care-lu concepuse deja, fără de a sci încă, cum să-lu execute.

Tache însă păstra formele îndatinate pentru a nu se prezenta dinaintea stăpînului său, ca un fiu pierdut și ca un om fără simț.

— Vai, vai, sêrmanul meu tată, — dîse el decî, smulgîndu-și pêrul din cap și bătîndu-și peptul. — A murit și eu n'am avut parte să-lu mai ved odată, să-i sărut mâinile sale, o, o, o, . . .

„Mîngăie-te fétul meu.“ îi dîse postelnicul și se duse căci nu-i plăcea să vedă nici un fel de jale, dar mergînd își dîcea în sine „ce om bun, ce inimă curată.“

Tache însă se folosi de primul moment și se fu-rișă la Duduca.

— Dragă, — dîse cătră curtisana pe care o găsise în iatac incolăcită pe divan, — lucrurile merg mai

iute decât cum ne acceptam. Am găsit prilej pentru a colinda moșiile postelnicului și a beli pe arendași și pe țeranii. Voi pleca chiar de mâine și mă voi întorce cu mâinile pline. Coconul Andronache nu o va mai duce mult. După cum am simțit nu-i va mai rămânea nimic, este ruinat și eu acum nu voi stringe decât potcoave dela cai morți. Dar și eu asta vom avea destul până una alta.“

„Ce prilej ai găsit?“ întrebă Duduca.

— Ean mi-a murit tată-meu și sub cuvânt că voiesc să mă duc a-i vedea mormântul îl voi ruga pe postelnic, să mă însărcineze cu inspecția moșiilor sale. — Dar ce ții dragă? Eu voi lipsi vr'o două, trei septemăni. Să nu încerc chiar înainte de a pleca d'aici, ca să-lu ațiti pe postelnicul nostru împotriva lui Caragea. Mi-e tēmă, că-lu voi săraci pré tare, și că apoi nu va mai avea trecerea și véđa ce o are acum prin Țaligrad?

Duduca clinti din ochi, zimbi, apoi dișe:

„Cât despre Vodă, fi pe pace. Asta-i trēba mea, am tors eu itele și nu mai lipsese mult ca să gătesc mrēja in care să-lu prindem. El va cădea de bună sēmă, ori când am voi noi: eu și cu tine.“

— Tu și cu mine? — întrebă Tache plin de mirare.

„Așa: eu și cu tine.“

— Cum așa? —

„Scii pré bine că m'am jurat a-mi rēsbuna asupra acestui ticălos, care n'a avut curagiul de a mă iubi pe față și care a permis ca să impart amorul sēu cu stăpēnul tēu.“

— Asta o scii — respunse ciocoul, — dar asta încă totuș nu-mi explică, cum ar atirna căderea sa dela voia ta și a mea. —

„Ascultă și vei sci,“ dișe féta din fanar. „Dar vină mai aprópe, căci asemenea lucruri nu se spun cu glasul tare. Inchis-ai ușa?“

— Ușa e închisă, ca de obicei, când sunt la tine. Scii prea bine că ne vedem tiptil, — respunse Tache cu peptul palpitând de acceptare, și apropiându-se mai tare de Duduca. —

„Eu am“ șopti acēstă cu o expresiune infernală in ochii ei negrii, „in Țaligrad mulți prietini, și unul din acestia, Achmet Kelali cu nume, care scie despre relațiunile mele cu Caragea, cređēnd a-mi face o plăcere, m'a insciunțat, că marele-vizir a hotărit a prăpădi pe Caragea.“

— Înțeleg — dișe Tache, — adică mai bine diș, nu înțeleg.

„Ascultă in tăcere, și nu mă mai intrerupe. Mórtea lui Caragea este hotărită, sentința e gata, nu lipsese decât execuțiunea. Pentru ca să se savērșescă și acēsta nu trebuiesc decât un executor. Vizirul a însărcinat chiar pe Achmet Kelali cu acēstă misiune, care însă doresc să scape pe Caragea pentru a-mi face mie un bine, după cum crede el prostul.“

„Așa, așa, hai, hai“ — exclamă Tache fórte neliniscit.

— El m'a insciunțat de astea tóte pentru ca să prevestesc pe Vodă, să fugă, până ce nu va sosi Achmet Kelali. —

„Acum înțeleg de ce atērnă viēta lui Vodă dela tine, dar nu înțeleg cum se atērne și de la mine?“

— Ce cap sec — rēspunse Duduca. — Cât scii eu scii și tu, decī viēta lui Caragea atērnă tot atât de la mine, ca și de la tine. —

Tache simțea prea bine că grecóica nu voiesc să-i se descopere pe deplin.

„Bine ții, veți la asta nu m'am gândit, rēspunse el, pentru a dișe ceva. „Cât despre mine eu unul nu-lu voi scāpa de găitanul pe care-lu va aduce Achmet Kelali. Dar tu?“

— Eu, făcu curtisana, — eu, nu m'am hotărit încă la nimic. Am voit să-ți cer statul tēu, dar vėd că tu privești lucrurile ca un orb, ér nu ca un om cu vedere. Tu te duci pe simțite, voiescī rēul, numai de dragul rēului; eu însă numai atunci fac rele, când im aduc vr'un folos. —

„Apoi bine, mórtea lui Caragea nu ți-ar aduce nici un folos după părerea ta.“

— Póte că da, póte că ba, asta atērnă numai dela tine. —

„Cum așa?“

— Eu sunt sātulă de viēta ce am dus până acum. —

„Nu înțeleg.“

— Voiesc să mă mărit. —

„Asta n'aș fi cređut!“

— Și tu să-mi fi bărbat! —

„Eu, dar cum să ne hrănim?“ —

— Prețul secretului ce avem in mâni ne va pune in stare, să trăim după placul nostru.

„Cum așa?“

— Mai întâi rēspunde-mi vrei să mă iai de nevastă, séu nu! —

„Cum să nu vreau, pentru Dumneđu.“

— Décă vrei, este bine de tine. Te voi înalța, căci atât vei scii și tu, că Chera Duduca, nu va voi să fie soția unui logofēt de curte.

„Și cum vei face.“

— Vei vedea tu. Acum in acest minut nu scii nici eu tóte cu amenuntul, numai atât scii, că și Vodă dar și Achmet Kelali mi s'au dat pe mână, vleponța ke kannonta, vėđēnd și făcēnd. De o cam dată n'am lipsă de ajutorul tēu. Te poți dar duce și poți stringe banii de pe la arendași lui Tuzluc.

Ce-i in mână nu-i minciună. Când voi avea lipsă de tine it voi spune. Una trebuie să-ți spun însă chiar de acum. Portă-te bine cu românii, căci mi-e tēmă, să nu vie cumva peste puțin o vreme, unde să stăpēnescă ei. Tu esci român de neam și de nascere, veți să nu-ți strici acest bine.

„Haha, este vr'un bine a fi român?“ rise Tache.

— Nu rīde dragă! Nu scii cum se vor schimba lucrurile. Eu vėd că chiar Caragea is dă tóte silin-

țele pentru a trage pe boerii pământeni în partea sa. Dar e prea târziu, românii nu vor să scia de el. Inșe acum în curând nu vor isbuti acestia, căci puterea turcului încă tot e în stare de a susține pe compatrioții mei de la Fanar, dar nu știu până când. Afurisitul de muscal se trudește într'una. Pentru a sfărâma pe Turc ațită creștinii împotriva lui; cine știe, decă nu va isbuti ca mâne.

„Să vede că ai avut adese-ori prilej pentru a te informa despre politica înaltă. Voi asculta de vorbele tale dragă, și-ți promit, că la țără, printre români, mă voi arăta ca cel mai infocat fiu al patriei mele.

— Bine îți va și prinde, răspuse Duduca. Adio dar scumpul meu mire, se âmbli sănătos.

„Adio strălucita mea mirésă, să te găsească sănătósă.

Astfel se despărți Tache de curțisană.

Merse cu capul plin de visurile cele mai strălucite. Norocul îi suridea, norocul îl sprijinea ca pe unul dintre favoriții sei cei mai aleși. Tóte îi veneau

de-a gata. Banii, amor și onoruri. Bani de la arendașii lui Andronache, amor de la sirena din fanar, onoruri tot de la ea. Duduca petrecuse deja în palatul domnesc tîptil, de ce se nu petrecă în viitor pe față și ca stăpênă. Persóna lui Vodă era la discrețiunea lor de ce să nu fiă și scaunul său?

Aspirațiunile sale nebune de odinióră alergau cu pași giganticii spre realizare.

Ar fi voit acum să rămână în capitală, ca să lucreze într'acéstă realizare, dar apoi se gândi, că mai înainte de tóte trebuie să adune bani, cât de mulți, și cât de curând, căci fără bani omul este lipsit de cea mai puternică armă. Pe când va aduna el bani, Duduca va lucra. El se incredea în mîntea ei mai mult decăt în a sa. Era bine dar să facă întocmai după cum îl povățiușe.

Duduca și cu Tache, étă alianța monstruósă, care după împrejurările domnitóre în bieta țera românésă, putea aspira cu óre care șanse de reușită la cîrma ei.

(Va urma.)

Sava II. Brancovici.

(Fine).

Interesul limbei naționale nu i-a lăsat să incheie sinodul fără a aduce aminte preoților de acéstă sântă datorință. „Popii cari nu se nevoesc cu România, ci tot cu Sêrbia, unii ca aceia și lor fac și de cătră Dumnedeu pedepsă și de cătră poporenii uriciune, și scădere, aceia cu un cuvânt să se opréscă dela popiă.“

Nici cel mai inflăcărât apostol, nici cel mai mare patriot din secul al 19-lea nu ar' fi putut pronuncia într'un chip mai solemn, mai măreț însemnătatea limbei pentru o națiune. Ce privește încântátore pentru urmașii cari o iubesc și hidósă la cei cari conspiră cu ucigașii lui Sava în potriva ei.

Nimeni nu ar fi putut descrie mai fărmeător necesitatea limbei naționale în biserică, decum a espus o sinodul; pentrucă capul aceluia intrunia în sufletul său zelul unui apostol, focul unui patriot, constanța tăria și iubirea amênduora.

Tóte celelalte canóne se referesc la moralitatea supușilor, ordinând totul ce ar servi înaintarea ei, așa liturghia afară de dumineci și sêrbători, în tótă Vinerea și Mercurea, se opresce ținerea unor sêrbători, se amenință cu escomunicare cei cari ar neglece a se ruga, se reguléză ritul, se impune preoților să țină catechisări pruncilor și să stavilească intrarea în statul preotesesc indivișilor neînđestrați cu calitățile de lipsă¹⁾. Mult a folosit Sava bisericeii prin misiunile sale diplomatice. Dar óre cari sunt acele?

Șincăi ne spune că după-ce G. Rákoczi fu învins de Turci la Grădisce, și închise pre Barcsai în Sibiu, trimete o deputațiune la Turci, ca să-i amăgésă a-l recunósce de domn promițindu-le bani, ér alta la Cazaci cu scop ca să-i chiâme în ajutor, constatátore din un preot român, acéstă deputațiune a fost prinsă de Grigorie Ghica prințul Moldovei și înfăcișată sul-

tanului care chiar desbătea recunóscrea lui Rákoczi de principe și apoi adauge: sacrificul acesta a fost dóră metropolitul Belgradului Sava al II-lea Brancovici¹⁾.

Tot el ne spune că auđind Rákoczi de-o putere mare turcă ce venia asupra lui, trimise pre preotul Chirilă din comitatul Huniódorei la Românii din Crișbaia, Halmagiu, Beiuș Popmezeu, Mișke, Lunca și la cei din dominiul Oradei mari ca să-i atragă în partea sa; promițindu-le ca rêsplată cărți nobilitari. Acestea a fost unul din aliații cei mai credincioși ai lui, luptase sub stindardul lui cu 600 de Români bravi, cuprinse Deva și pre Zoliomi mare dușman a lui Barcsai. Óre nu a fost el și la Cazaci?

În anul 1668 metropolitul Sava a călătorit în Rusia pentru a colecta milă spre reedificarea reședinței prădate de Turci și Tătari în două rënduri.

Aci ni se ivesce întrebarea când a fost óre timpul nefêricit în care i s'a întêmpat acéstă?

Șincăi ne spune că în anul 1661 o armată turcă veni în Transilvania, ca să gonésă pre Ioan Kemény ce se proclamase de principe deși era fôrte urit Turcilor, din causă că a fost unul din adeptii mai bravi și mai credincioși a lui Georgiu Rákoczi, și trimise o deputațiune la boerul Stefan Petki cu provocarea ca să primésă principatul, nevoind acesta a lua domnia. Tătarii inunda la mandatul lui Ali pașa în scaunul Murășului și al Odorheului²⁾.

În anul 1658 în 19 August marele vizir pentru ca să-și rêsune asupra Ardelenilor, cari s'au aliat cu Domniul Român în contra Turcilor, își aleseră mai bine a suferi pe tron pe G. Rákoczi, deși le-a fost sosit amenințările cele mai grele dela Sтамбул decă nu-lă vor depune; demânda Tătariilor să prade țera întrégă. Ingrozítore este priveștea țerei după îndeplinirea

¹⁾ Veđt ambele acte și fragm. p. 150.

²⁾ P. 82 anul 1660 t. III. ³⁾ T. III. p. 90, 1661.

acestei ordinațiuni hidóse, căci întreaga țără e prefăcută în fum și pulbere¹⁾. Cu multă îndrăsnelă s'ar putea pune anii aceștia de aceia în cari s'a efeptuit prada reședinții, dar din dieta ținută în Clușiu în 20 Faur anul 1655 s'ar vedea că nici pre atunci nu esista, almintrea nu seiu ce sens ar avea cuvintele. „De óre-ce episcopii români se amestecă și în cause cari nu le compet și pedepsesc pe nobilii și pe iobagii lor, și neavând reședință, nu li s'e scie forul, s'e decide ca să le fiă tabla, orî al comitatului.“

Lăsând ómenilor competenți deslegarea acestei cestiuñi atât de interesante și delicate, s'e aruncăm ochii la călătóriul Sava ce insocit de frate-séu Georgiu trece prin Smolensk la Moscua.

Anima fie-cărui Român trebuie să s'e simtă fericită la întimpinarea afabilă ce a avut'o aici metropolitul Sava la curte, unde s'au adăpostit adeseori din bărbații națiunei precum a fost genialul Spătar Milesi și Demetrie Cantemir etc.

Impăratul Alexie Michailovici luă în curte pe frate-séu Georgie, între boieri, ér lui i dede pre nobilul Artimon Sergievici de ajutător în colectare.

Pre când marele păstor obosia în colectarea sumei trebuincioase dușmanii de acasă s'e nevoesc în tot modul ca să-lu lipsescă de folosul ei.

Tofeus superintendentele calvin din ură póte pentru că s'a subtras de sub jurisdicțiunea lui, póte și pentru vađa lui cea mare; puse totul în mișcare și isbuti a atrage la confesiunea sa căți-va preoți cu cari il acasă la principe.

În urma acestei acuse bietul metropolit să lipsesce de dreptul de a chirotoni preoți, a trage veniturile, și s'e supune superintendentului calvin.

Reintorcându-s'e din acéstă causă, Sava încă în anul acela s'e plânge la principe pentru vătémarea drepturilor sale și a bisericeii, în anul următor căpătă o diplomă prin care s'e repune în demnitate îns'e sub scutul superintendentului Tofeus.

Sava îns'e nu putu suferi jugul calvin, s'e plânse de nou și în anul 1675 un edict din Alba Iulia 30 Faur în care pre lângă următórele i s'e recunósce dreptul de a lua venitul de 1 fl. și celelalte accidentali.

„Episcopul Românilor, Sêrbilor și Grecilor, din ținutul nostru, Sava Brancovici, ni s'a plâns că óre-cine ar voi s'e strice vechile lor privilegii, și a r'esturna cultul divin și datinile bisericeii lor.

Noi nu am dat până acum nimenui voia de a-i impedece în usul libertăților lor date de antecesorii nostri de gloriósă memoriă.

Drept acea demândăm credincioșilor noștri de tótă starea și condițiunea ca bisericile orientali drept credincioase să nu s'e smulgă dela scaunul episcopesc orientali²⁾.“

Prigonitorul Tofeus nu incetă cu acusele malițioase ér Sava prin un edict din 1679 edat de Apafi din Ernot să recunósce din nou de metropolit al Românilor, Sêrbilor, Grecilor, și i să asigură proventul indatinat.

Vêđend Tofeus zădărnice tóte încercările sale, s'e unesce cu doi boieri anume, Ladislau Székely un consăngean de a lui Sava și Valăczi Stefan, cari vóind a ajunge la averile sale nu

intrelasară nimic din cea ce le-a putut servi spre a-lu compromite.

Protopopul român din Vințul de jos intră în tagma lor. Cea mai grea urgiă s'e đice că-i veni dela principesa care până la atăta s'a lăsat a s'e stăpâni de ură cât il acasă bărbatului ei pentru nevoința de a o seduce la infidelitate matrimonială¹⁾.

În urma acestor intrigi Sava fu constrins în un sinod ținut în Alba Iulia 1679, 6 Iuliu compus din toți protopopi și preoții a-și da samă de tóte acuisitele episcopesci p. e. odóre, vase, vestminte²⁾.

„Dar cu aceste, observă eruditul Samoil Klein, mânia prințului nu s'a potolit, căruia materiă a s'e aprinde i da mai mult superintendentele cel calvinesc Michaiu de Tofeus care întărta pe prinț pentru statornicia în credință³⁾; ei intru alt sinod ținut ér în Alba Iulia în 2 Iuliu 1680, compus din Petru Alvinczi de Borberek ca președinte Ioan Veresmarti predicator și protopop ungar în Benic, Ioan Zolio protopopul român din Vințul de jos, 98 preoți și mireni fu tras la judecată. Causele pentru cari s'e inculpă sunt că pre Ecaterina Temesvári cumnatăsa (frăția sa) și femeia lui Valentin Szénasi din Clușiu ar fi esoperat s'e o aducă la el în haine bărbătesci, ar fi dus-o cu sine prin Turcia, că s'ar fi aflat în relațiune și cu alte femei, și în urmă că ar fi prădat averile bisericesci⁴⁾. În cât sunt de adevérate acusele mărturisesce Cserei cronicarul contimporan, acel inimic inverșunat al Romanismului ce nu s'e sfiesce a grăi. „Că ar însemna r'esturnarea libertății țerii, decă acéstă nație valachă streină de nimic, care țără a suferit-o din interes public o-ar pune-o între staturi, și le-ar da libertatea celor lalte staturi vechi transilvane⁵⁾.“

El așa s'e exprimă de crimele lui Sava. Fiindcă acesta era învățat și cu esperința atât în Rusia, Polonia cât și în ambele țeri romănesci, de acea el era pismuit de boeri. Deci deși Ladislau Székely era consăngean de aprópe al episcopului, totuși lăcomia îl invinse. Ér fiindcă almintrea nu putea ajunge la bani lui a conspirat în contra i cu Nalăczi Stefan.

Fiindcă ei nu-lu putură disgrăția la principe intru alt mod, ei căștigară cu daruri pe un popă valach din Vințul de jos, pentru ca acesta să denunție pe episcop la principe; că ar ține în casa sa o femeie de concubină. Au făcut pe blândocul și molatecul principe să dé cređământ, er de altă parte Székely și Nalăczi întărira prin jurământ⁶⁾. Veți întreba póte cum stă lucrul cu afirmățiunea metropolitului Atanasiu Angel din sinodul conchiămat pentru unire⁷⁾. Samoil Klein o consideră de neadevărată din causă că nu s'e aminteșce în edictul de depunere.

Dar considerând că abia 20 de ani trecuseră de când s'e îndeplini nemernicul fapt,

Considerând că atunci Angel a fost în viață și a putut să-lu vėđă, er de nu l'a vėđut a trebuit să aibă cunoșcință de el dela persóne ce l'au vėđut. Aserțiunea acéstă căștigă și prin tonul sigur în care espuse metropolitul Atanasiu acéstă mărșăviă. Din causă că purtarea lui Sava față cu o așa nerușinată batjocură la masa princiară; a fost conform a li demnă, fiindcă conține o satiră așa bine nimerită, ér fapta

¹⁾ Acte și frag. p. 212. ²⁾ Acte și fragm. p. 257. ³⁾ Acte și frag. p. 212. ⁴⁾ Acte și frag. p. 213. ⁵⁾ Trans. 1868 p. 81. ⁶⁾ Transilv. 1868 Nr. 16. ⁷⁾ Doc. ist p. 269. —

¹⁾ Galeazzo p. 74 anul 1658. ²⁾ Archiv p. 651 1869.

lor a fost atât de nerușinată, să p \acute{o} te afirma cu t \acute{o} tă certitudine că și-au conservat de motiv fără de a o eternisa.

Altfel istoria lui Cserei ni arată destule fapte, cari implu anima omului de gr \acute{e} ță, săvârșite pe la mesele princiare de magnații maghiari. De ce se nu se fiă intimplat și asta?

Deși acușele nu conțin in sine nimic adev \acute{e} rat ele au fost destule ca să pricinuescă bietului metropolit nu numai inchisori și bătăi, ci m \acute{o} rte de martir.

Pentru a-și implini dorul ins \acute{e} trebuiau să se facă unele formalități cu cari să le apară vinovat, și din cauza acesta s'a conchiămat sinodul din 1680.

Acesta după elementele din cari consta, pre lângă inriurirea mai marilor țării; nu putură să nu-l \acute{u} recunoscă de vinovat; și fiind declarat de vinovat ce mai lipsea vrășmasilor pentru a nu-și face destul dorințelor? cu atât mai virtos că Sava nici nu a fost de față, ci a concredut apărarea fratelui s \acute{e} u Georgiu și lui Ioan Pater.

In urma concludului sinodal bietul Sava, fu luat din patul unde jăcea bolnav, aruncat pe un cal, și dus in inchis \acute{o} re, *ér* averile i să confiscară.

Nici frate s \acute{e} u nu scăpă t \acute{e} fer, deși unica vină ce o avea era frățietatea cu Sava, și p \acute{o} te averile cari avură o s \acute{o} rte comună cu a frate s \acute{e} u.

Din fericire Georgiu să v \acute{e} du in cur \acute{e} nd liber, și cerca t \acute{o} te meștiile posibili pentru eliberarea lui Sava. Dușmanii vicleni și lacomi i promet eliberarea pentru bani, dar observând Georgiu, că luând bani, voiesc ai sc \acute{o} te din ț \acute{e} ră să furisăză la frate s \acute{e} u in Ernot unde fusese escortat, ca să-și iee adio, petrece apoi câteva zile la castelul s \acute{e} u din Vințul de jos căp \acute{e} lat ca feud pentru meritele sale din legațiunile lui la Turci, și apoi trece in ț \acute{e} ră la principele Șerban Cantacuzen.

Primit cu afecțiune romănescă aici, el lucră din nou pentru eliberarea fratelui s \acute{e} u, rechiemat la curtea prințescă transilvană care av \acute{e} nd la Constantinopol neamică, se temea, refusă a se reint \acute{o} rc.

Apoi se pune in corespondință cu Brancov \acute{e} nu Constantin plenipot \acute{e} ntiarul rom \acute{a} n in Constantinopol, se pl \acute{a} nge la p \acute{o} rta mai de multe ori, și isbutesce a face dou \acute{e} convențiuni intre plenipot \acute{e} ntiarul rom \acute{a} n și unguri. Este caracteristic tonul acelor convențiuni căci vedesc o influință puternică a pl \acute{a} nsorilor lui Georgie. Prima e datată din 2 August 1681 și promite n \acute{a} -suință de a restabili biserica orientală in privilegiile, drepturile vechi și r \acute{e} punerea lui Sava in demnitatea metropolitană. D \acute{e} că dic ei „ni vom ajunge scopul dorit cu ajutoriul lui Dumnezeu — vom face ca religiunea ortodocsă de comun romăna, să se restabilească inaintea principatului in vechia sa libertate, cu ceremoniile cele obicnuite din vechime, cu esercitiul liber după can \acute{o} nele patriei, și cu t \acute{o} te cele oprite in contra voinței lor și ne vom strădui să restabilim pre metropolitul Sava cu t \acute{o} tă on \acute{o} rea și autoritatea in deregătoria sa de mai nainte: și i vom protejia in contra tuturor asupritorilor atât in religiune, cât și in liberul esercitiu și ceremonie¹⁾).

A doua este cu mult mai energică mai intimă, ea dem \acute{u} stră că pl \acute{a} nsorile lui Georgiu din ce ocupau teren. In acesta

promite Ludovic Cs \acute{a} ki cu jur \acute{a} ment, că fericirea și nefericirea, vi \acute{e} ta și m \acute{o} rtea-și o l \acute{e} gă de Georgie, și că nu se va alia cu inimiții incontră-i. Nemzetes Brankovits Gy \acute{o} rgy Uramtol *öcsémtöl* semi *üdöben* el nem szakadok *életemet*; halálamat jó szerencs \acute{e} met, szerencsétlenségemet velle most *öszveköttöm*¹⁾. Eruditul Cipariu atribue ac \acute{e} stă intimitate inriuririi pl \acute{a} ns \acute{o} rei lui la im-
p \acute{e} ratul Leopold.

Pre când se lucra pentru eliberarea lui Sava neprietinii s \acute{e} i il \acute{u} chinuiau *đilnic* in temniță.

Inainte de a aminti suferințele lui Sava, se vedem s \acute{o} rtea bisericeii v \acute{a} duvite, care cu forța era lipsită de cei mai bun \acute{i} . In ziua fatală din care s'a edat diploma depunerei a bravului Sava 28 decembrie, ziua in care a c \acute{a} știgat și diploma de de-
numire, se intăresce tot prin acea diplomă de metropolit Budai și se arată cauzele depunerei lui Sava precum și durata procesului.

Ea e identică cu acea de depunere a lui Eliă. Forest sau mai bine in cea de intărire alui Simeon Stefan din antecesorul lui Sava, dată in 1643 afară de unele crime speciali ce i se impută anume, că prin portarea, prin patimile sale cele rele a căd \acute{u} t in ad \acute{e} nc, că sa spurcat cu un ingrozitor fapt.

„Perversorum morum suorum ac affectuum praecipitatus, detrusus que in baratrum, semet ipsum horendo incestus vitio cum adultera fratri sui germani concubina fore videlicet consanguinea sua, variisque nefandae vitae maculis implicuisse“ etc.

In edictul acesta se spune și acea că Sava fu prin unanimitate declarat de depus din episcopiă, și scos din cler ca se nu spurce statul pre \acute{o} tesc.

Crima ce valora in ochii dușmanilor sei și a Romanismului, era adheșiunea infocată a lui, era constanța și iubirea de martir: cu cari-și apăra el legea și limba străbunilor.

Bătr \acute{e} n și slab cum era Sava suferi in inchis \acute{o} re cele mai ingrozitoare maltratări cu resignațiune, cu t \acute{a} riă romănescă, și in loc de ai acusa pentru schinguirile vrednice a se pune intr'o cumpănă cu cele depre vremea lui Nero, el le respundea cu sentințe din s. scriptură. Dorere numai că nu sunt cunoscute t $\acute{o$ te fazele nefericirii ce a indurat fericitul. Acea trece preste totă indoela ca dela cel mai inalt grad de barbariă permis numai unei minți agitate de pasiuni și neimblăndite prin cultură nu este departe nici cât e negru sub unghiă.

Este revoltător, fioros și compătimitor rușinosul spectacul a acestei crime așa precum ni-l \acute{u} espune Cserei. „El fu prins *đice* el și t \acute{o} tă averea lui prădată, cu atăta nu se indestuliră, ci mai cerură 3000 taleri. El tr \acute{a} mise pe frate s \acute{e} u mai mic ca se adune acei bani din ț \acute{e} ra muntenescă, și se-i aducă. Frate s \acute{e} u ins \acute{e} nu se int \acute{o} rc, atunci ei sc \acute{o} seră afară pe bietul episcop nevinovat in cămașă, și atăta il batură cu biciul până i se rupse cămașa și carnea din care causă a trebuit se m \acute{o} ră. Cruđime nepomenită p \acute{a} g \acute{a} nă“.

Laurian ni spune că in Vinț in s. biserică fu desbrăcat de vesmintele arhiereșci in formă de desprețuire, apoi fu aruncat in inchis \acute{o} re, de unde se scotea in t $\acute{o$ te vinerile și se bătea cu toiege.

După o tradițiune vechiă fiind bătut odată in Blaș ne mai put \acute{e} nd răbda chinurile ce i se aplicau a erupt in rugă ca locul de supliciu se devină focalarul luminei deșteptării na-
țiunii²⁾).

1) Doc. ist. pag. 265 text latin Archiv. 1869. 652.

2) Archiv. 1869. 663. 3) Observ \acute{a} tor Nr. 42. 1878.

Fost-a împlinită rugarea lui Sava ôre numai la graiul sêu? Ôre antecesorii și urmașii sêi în această demnitate sê nu fi pronunțat această rugă de sute de ori?

Sê revenim însê la amăritul dar virtuosul Sava.

Vai! pare că destinul voiesce a ne cruța, ascunzându-ne până în timpî mai fericiți suferințele sale cumplite.

Până în 1703 nu sê scie ce a pătimit Sava, atunci apare cu titula de liber baron împreună cu Georgiu, dată de Leopold, probabil că atunci a fost și eliberat de neamici, cari sătui pôte de prigoniri, sêu constrinși de curțile streine unde Sava era binecunoscut, și de unde tot-dé-una aducea întrepuneri pentru religia strămoșilor, s'au îndurat a-l dimitte.

În 20 Septembrie frate-sêu dobindi titula de comite și sê recunoșce de despotul Serbiei. Fiind-că aici nu sê amintesc Sava, erud. Cipariu opinéză că a murit.

Sava mort! Luptător al civilizațiunei, martir al bisericei și națiunei sale nu a putut muri. El a luptat pentru evanghelie, pentru D-đeu, pentru dreptate și astfel de ființe nu mor nicî odată. Nu a murit Sava ci s'a înălțat pre aripele virtuților sale la D-đeu, ca sê-și continue sânta sa misiă pentru eternitate.

La fie-care pas înainte ce-l face națiunea sê bucură, la fie-care operă demnă de iubire și unire sufletul sêu tresare în binecuvântările strănepoților. Când prin fapte netrebnice noi călcăm legile firei, legile lui Dumnezeu, când ne urim, ne desbinăm el plânge și ne blastemă.

Strănepoții lui Sava! temeți-vê de blăstemele lui și ale consocilor sêi eternisați; căci ele ajung fără cruțare pre cei cari sê arată nedemni pre calea ce au bătut-o ei cu miile.

Câte exemple de virtuți la strămoșii nostri, și câte învățături folositoare pentru noi urmașii lor, când am voi sê cunoșcem bine acele virtuți, când ele s'ar intipări adênc în anima noastră, și când ni-am sili spre a le imita¹⁾ eschiamă Rad. Ionescu, și cu drept cuvênt, căci fie-care din străbunii noștrii represintă un martir, dela pruncul din légân și mama ce-lă hrănesce cu laptele sêu, dela feciôra sfiiciôsă până la junele dalb, dela vigorosul bărbat până la bêtrânul gârbovit, toți sunt luptătorii legei, limbei și ai naționalității

Frumos ni-i infăciședă Misail când đice: „Oh de am scî noi a ne sui măcar cu cugetarea unde s'au suit acești martiri cu fapta ce n'am face? atunci nu ni-am mira când ni sê đice că viața noastră e un capital al țerei, al viitorului, al regenerării. Oh câte sacrificii n'a vêđut trecutul, câte lacrimi, câte suspine, câte vijelii sufletesci, câte scrișniri, ispite, schinguirii, morți, esiluri, răbdari, incredere, devotament și prevedere divină. Ce olocaust de simțiri și vieți de indiviđi și familii, de tineri și bêtrâni și tot și tôte românesci²⁾.”

Sê ne aducem aminte și noi de virtuțile strămoșilor nostri, sê punem tötă silința a-i urma pre câmpul munci ca sê nu ne batjocorim însine arêtându-ne nevrednici urmași.

Êr când ne vom găsi în față cu mormêntul martirului Sava; sê plecăm genunchii, sê facem cruce, și luând de martor suferințele, faptele sale, sê jurăm a trăi cum a trăit el, a muri cum a murit el.

Aureliu Fodor.

¹⁾ Radu Ionescu Necrologul lui Stef. cel mare rev. rom. ²⁾ Traian 1869 Nr. 41.

R a đ a .

»O, tată iubite tu plect, tu te duci,
O rađă de sóre te rog să-mî aduci,
O rađă scîi tată pe care o poți
Cu tine prin haină mereu ca s'o porți».

— Ei bine iubite, ei bine-ți promit! —
»Dar tată să nu uiți, s'aduci negreșit!»
Și tatăl sărută pe mamă, pe prunc,
Apoi sê pornesc pe drumul cel lung.

Viena e țelul, orașul faimos,
Și tatăl soseșce la țel sănătos,
Și-și vede de treburi, și când a gătat
Alt gând nu mai are de cât de plecat.

Și numai o sêră unica avea,
Ș'apoi să sê întorcă a casă putea,
Dar sêra accia să nu stea în dar
Voi un teatru să vêđă măcar.

Porni deci; pe drum a mînte-i veni
Copilul și rađa pe care-o dori,
Și pruncul iubitul fiindu-i prê drag,
Sê duse îndată, să-i facă pe plac.

Cea rađă de sóre, un mic felinar,
Menit să servescă și fără amnar,
Căci focul electric ce întrênsul zăcea
O sêmă de vreme de sine lucea.

»Veți nêmțul« îș đice, »că tot e cu drac,
Tu cauți un sóre și ce-ți dă: un fleac,
Un lucru aprôpe de nicî un folos,
Scumpit cu un nume distins și pompos».

Și el în teatru acum a sosit.
Și plin de mirare în jur a privit,
Căci glôtă ca-acolo mai rar s'a întemplat,
Teatrul de jur împrejur indesar.

Și lumea venia încă tot mai venia,
Și toți în tăcere pe locuri ședeau.
O șoptă, un murrur un frémêt cumplit
Ca și o furtună d'o dat' s'a pornit.

Întai în depărtare și slab s'auđia,
Apoi mai aprôpe, și tare venia.
Acuma un țipet un urlet spărios,
Un răcnet de grôză, un ce fioros.

Foc! arde! săriți, ajutor, alergați!
Fugiți decă vreți de vii să scăpați.
Și lumea îngrozită în sus a sărit. —
Dar unde să êsă cel val ghemuit?

Și glôtă sê îndesă să scape fugind,
Dar stă năbușită spre uș năvălind,
Și soț de soțiă departe smucit,
Și frate de frate d'un val despărțit.

Un gemet mai ager, un vaet turbat,
Din nou în teatru rêsuna d'o dat,
Cortina svêcnesc, vâpaie de foc
Cu troznec și pocnet pe scenă sê joc.

Spectacolul grôznic sê schimbă acum,
Privirea-e orbită de nori de fum,
Ș'o nôpte cumplită în sală s'a întins,
În aerul negru, chiar gazul s'a stins.

»Lumină! lumină!» strig bieții gemênd,
În contra peirei cu peptul luptând.
D'a ôrba sê lupta. — ce caer nespus!
Vai câte viețe a stins ș'a repus!

Streinul cel tată și el sê sbătea,
Din clipă în clipă mai mult dispera.
Lumină! îst strigăt părea al trezi,
A pruncului laupă din sên o smuci

Și étă lumină! un slab licurit,
Dar totuș i-arată ce el a dorit.
O ușă găseșce și ese prin ea!
Și lampa debilă vieța-i scăpa...

»O tată iubite fi bine venit!»
— O fiule dragă fi bine găsit,
De rađa de sóre tu pôte-ai uitat.
Eu fiule inse nu uit nicî o dat! —

Noțiuni de estetică.

(Continuare.)

Nu trebuie însă să trecem cu vederea nici barierele ce s'a tras spiritului de artist. Artă omului nu va intra în viață, ca o a doua natură în perfecțiunea ei deplină, ci tot-de-una, forța ei deplină va fi aceea intuițiune internă, care se va simți și se va vedea înaintea formei ei externe. Căci cu mult timp mai înainte de a se putea crea opera de artă, există ideea ei în fantasmă. Vine ca un fulger din cer și aprinde cuget de cuget; este ca norocul, o favoare a momentului.

După mărturisirea artiștilor și a poezilor celor mari timpul dela venirea ideii și până la executarea ei este un timp plin de dureri și de plăceri; amblă fără liniște și pace ca prin vis, aproape fără cunoștință de sine și fără a lua în seamă ceia ce îi impresă, ocupați numai cu creațiunea devenind în interiorul lor, până s'a format pe deplin ideea dinaintea sufletului lor, care resimte atunci cel mai mare deliciu, cea mai mare fericire. Elinii, care învălea toate, chiar și cele mai spirituale, cu un vestiment sensual, a găsit icăna cea mai fericită pentru nascerea ataror ideale, presupunând că un dimon bun său (cum diceau Romanii) un geniu ar inzebra pe om cu puterea deosebită de creațiune și cu entuziasmul sublim. D'aceia s'a dat artiștilor numele de geniu. Artistul pășește la execuțiune și la reproducerea idealului său numai după ce-lu are gata și perfect dinaintea ochilor săi interni. Așa de ex. compozitorul posedă deja armoniile sale cu mult mai înainte de a le fi scris cu note pe hârtie, fără ajutorul cântărei său a unui instrument. De-aici ne putem explica ceia ce neinițiaților în arte li se pare imposibil și minunat, că adică compozitorii au compus opere musicale chiar la închisore fără nici un instrument de muzică și că au executat compozițiunea lor pe măsă cu degetele său în vr'un alt mod, gustând la această o plăcere nemărginită, fiindcă au auzit în realitate întregul concert de sunete eufonice și de armonii, pe care le reprezentaseră numai prin semne mute; vom putea să ne explicăm, cum putea Beethoven, devenit în anii săi din urmă cu totul surd, să cânte cu extas pe un pian discordat, cu cordele rupte, și să întrebe cu ochii pe un amic al său care asculta: „auzi cât e de frumos?” și în fine vom putea înțelege cum un compozist are aceiaș plăcere la simpla cetire a unei partituri, ca și când s'ar cânta din gură său cu instrumente. Cei care nu cunosc arta vor crede că un atare entuziasm este nebun, dar în sufletul său domnesce mai multă pace și concordanță a puterilor spirituale de cât în capul celui mai cumpătat om de afaceri. Asta se explică numai prin faptul dovedit, că în domeniul frumosului materia nu este nimic și că totul jace numai în spiritul viu.

Tot așa procede și pictorii și sculptorii. Atât unul cât și altul schițasă mai întâiu cu puține linii imaginea născută în spiritul său, el însă vede deja totul și întregul; executarea deplină reclamă numai silință mecanică, și chiar un elev lipsit de geniu ar putea să termine lucrarea, ba ar putea chiar s'o execute mai bine decât mulți dintre măestrii, cari n'au avut destulă sîrguință pentru a-si însuși rutina necesară. Dar un simplu imitator nu poate inventa opera de artă, nici elevul nu

o poate învăța dela profesorul său; căci toți artiștii au numai un singur măestru, și asta-i Dumnezeu.

Lesne ne vom putea acum închipui facerea unei opere de poezie. Și poetul o duce mult timp cu sine și se imbată vreme lungă de creațiunea sa, până de a păși la execuțiunea ei, și numai această, adică execuțiunea îi dă de lucru și-l ostenește, tot așa de mult ca și pe orî ce alt artist, căci și materialul său, cuvântul, mijlocul cel mai nematerial să transformă cu greu în idei. Au fost artiști și poeți care au gustat numai în sine plăcerea concepțiunei, dar fiindcă nu erau în stare a se prezenta cu lămurire, arta lor să perdu cu ei, fără de a fi avut vr'un efect asupra animelor său sensurilor altora.

IX.

Așa-i! prelucrarea și realizarea ideii divine a artistului cere serioșitate și muncă, dar însăși ideea vine ca norocul fără de veste și este un joc deplin liber al fantasiei, fără intențiune și fără interes. Etă de ce auzim întrebând pe mulți cari nu știu nimic despre ființa nemediată și nepreocupată a unui artist. Ce voiesce el să demonstre cu opera sa: Ce scop are? Ce tendință? La ce folosește? Dar întrebați voi și pe copiii când se jocă: Copiii, de ce vă jucați? De bună seamă n'ar fi în stare să vă răspundă alt ceva de cât: Ne jucăm, fiindcă nu putem să ne lăsăm de joc! Copilul se jocă, fiindcă este copil, fiindcă resimte viața sa jună și frescă în toate vinele în toate membrele sale, fiindcă voiesce să exhale bucuria vieții, fiindcă realitatea i se pare ca o minunată gradină magică, fiindcă nu trage încă linii de mărginire între realitate și între idealitate, fiindcă intuițiunea și cugetarea, simțirea și voința sunt încă una în el. D'aceia tractează copilul lucrurile lumii externe: petrele, apa, pământul, focul, aerul, ba chiar pe sine însuși, de persoane dramatice, dându-le la toate câte un loc, cerând ca fie-care să „represinte” ceva, vivifică cu bogăția lumii sale de idei, materia murtă și se bucură doit de existența sa, formând prin activitatea sa creatice lumea externă în interiorul său; d'aceia copilul consideră jucăria sa cu serioșitate, cu o serioșitate sacră, și nu poate înțelege de ce nu se jocă și oamenii cei mari. În această privință copilul este în mare avans, căci el poate lesne abstrage de la materia lucrurilor și astfel să poate bucura de aparința frumoasă; el din simplul indemn al viețuirii sale posedă aceia, ce omul matur, care cu rațiunea sa slăbesce puterea simțimentului și împedecă fantasia, își poate redobândi numai cu trudă și osteneță, adică arta, de a se juca cu totă lumea. Da, de la copii trebuie să învățăm etăș, ce va să dică poezia vieții, care plăceri și delicii se află ascunse chiar în cele mai neînsemnate lucruri din lume, decât le cuprindem cu ardore sufletului nostru. Trebuie să învățăm etăș a ne juca, decât nu voim să ne desgustăm și să ne scărbin cu totul de viața naturii și a omnilor. Fetitele noastre n'ar trebui să părăsescă așa de grabă păpușele lor și n'ar trebui să schimbe așa de curând cesecele lor de lemn pe fingele de portelan cu mărginile daurite; și tata și mama n'ar trebui să credă că se dejosece, decât să stravestesc cu copii lor pentru a juca un teatru nepregătit

pentru a participa la vr'o șagă bună. Vedeți cum se jocă doi cânișori unul cu altul, colea chiar o mișă cu un cățaluș, domnii nobili și dómnele nobile nici nu bag de sémă asemenea lucru, căci este prea comun, dar chiar o asemenea imagine caracteristică din viața animalelor este remarcabilă și adese ori foarte amuzantă. Dar să pronunțăm îndată maxima generală. Cine nu scie să se jöce nu cunoșce nici secretul vieți estetice. D'aceia cerem dela fie-care om cultivat, ca să cânte la vr'un instrument, fiă din bucim, din flăută, séu la harpă, citeră ori pian, ori in fine din lăută, séu să cânte din gură, ori să desemneze, ori să-și facă o colecțiune de stampe frumoșe, decă are atăți bani; séu să participe la jocuri sociale.

Decă jocul este cum trebuie să fiă, atunci se exercită cu serioșitate; chiar cea mai mare veselie să ne fiă in adins, adică să participăm cu trup și suflet la joc. Eță unde greșesc mulți diletanți, ba chiar și unii artiști. Séu cer numai jocul fără serioșitatea lui, séu numai serioșitatea, fără joc. Jocul este veselia și plenitudinea vieți, puterea creatice, care ne imboldesce să represintăm, serioșitatea este canonul care înfrână rivna, rațiunea cumpătată, care arangează, și conduce jocul. Fiind jocul fără serioșitate, atunci este supus pericolului de a deveni fantastic, de a se perde in fantôme și in imagine de cétă, de a se da cu totul plăcerii, care va peri in curënd de öre-ce i lipsesce forma fixă. Atunci se nasc opere de artă fără adevêrul și fără perfecțiunea artei, schițe neregulate, crochiuri defectuoșe. Acela insê care și impreunăză serioșitatea, cu jocul séu, va scie să manifeste și fantasia sa in forma cuviincioșă, va fi in stare a represinta limpede și frumos, ceia ce a vêdut curat și deplin in ideia sa. Și insoțindu-se forma cu puterea particulară de viață, séu cu alte cuvinte, insoțindu-se serioșitatea cu jocul; și metoda de representațiune va fi particulară, ér stilul va fi original. Acela insê care in serioșitatea sa va pune canonul preste tóte, care se luptă pentru formă, fără să aibă imboldul viu al vieți, care dar posede serioșitatea fără joc, va fi lipsit și de particularitatea stilului și nu va fi in stare a-și rupe o cale, proprieă și nependentă prin opurile sale de artă. Eță un șematism prin care se represintă acest mod de concepțiune:

Serioșitate,	Serioșitate și joc,	Joc.
Manieră	Stil	Manieră
Imitațiune	Adevêr artistic	Fantasare
Characterisare	Frumoșeă	Undulare
Artă mărginită	Perfecțiune	Schițare.

Serioșitatea este in stare a ne desemna un caracter, dar un caracter care nu se desvoltă la amplitudinea frumoșei, jocul insê nu trece peste undulare adică nu-i in stare a se opri și a fixa ceva, sunt nisce talente săltătore, care trec de la una la alta, fără a se adênci in una, cum fac cei serioși, și fiind încă mai puțin in stare, cum face geniul, a ridica particularitatea la valörea generalitătei, adică nefiind in stare a da valöre generală representațiunei lor. Cu jocul vieți să se insoțescă dar serioșitatea cugetărei.

Diletantul séu amatorul trebuie să se oprêscă la manieră, dar să lucreze cu deplină serioșitate, căci arta nu suferă un joc frivol. Atunci silința ce vom aplica la exercițiu, și cunoștința pe care ni-o procurăm cu acea ocașiune va da spiritului nostru aplecare pentru bună regulă și pentru bună cu-

viință, adică vom dobândi virtuți, cari pot ajuta prea mult pe ori cine și in viața reată. Diletantul să nu uite insê nici odată de viața voioșă a jocului, decă voiesce să se inveselescă pe sine și pe alți prin arta sa. Am cunoscut pe un domn, care jertfea in fie-care și câte-va öre muziceii, jucând la pian, care insê maltrata instrumentul atât de amar, încât i se făcea gröză ascultătorului. Acel om posedă serioșitate, era neobosit la munca sa, dar munca sa nu era joc, îi lipsea un suflet.

Par' că vê auđim exclamând: Ce folos! de ce să ne silim de a atinge frumosul, decă sêrmanii de noi cari suntem lipsiți de geniu, ba cari dabia suntem inzeștrați cu puțin talent, nu avem nici o posibilitate de a ajunge la vr'o perfecțiune? Asta in adevêr este foarte deprimător pentru câte un om nobil, care stăruesce cu zel după ideal. Insê nu remâne pentru toți cari stăruesc după o cultură reală nu remâne și-cem, încă o parte mare din lumea frumosului, pe care o pöte contempla și resimți, chiar și decă nu o produce el insus. In adevêr, nu ne bucurăm in tóte și-lele de frumoșeă naturei și nu ne inbărbătim prin delectarea ei, și fără ca să fi produs noi nici măcar cel mai mic fir de erbă. Cine nu are talent pentru desemnat, acela să nu se apuce a desemna, ér cel cu vocea rea să nu cânte; insê din acêșta causă totuș să nu inchidă ochii și dinaintea picturilor frumoșe, și să nu-și astupe urechile dinaintea cântărilor duiöșe, ci, privind și ascultând, să-și imbogățescă intuițiunea și judecata sa prin comparare și să-și întărescă sensurile sale prin exercițiu in delectare. Afară de acêșta terenul artei este atât de mare și poți alege destul. La ce ar folosi tóte acele opere minunate ale artistilor nemuritori, decă ömenii nu le-ar prețui, decă nu ar respândi plăcere, decă n'ar provoca viață activă? Nici un om nu s'a născut numai pentru a se hrăni ca și dobitocul lipsit de minte, pentru a purta sarcini și grigi și să-și termine viața sa in afaceri pământesce, fără să fi ridicat vr'o dată privirea in sus, fără să se fi inspirat vr'o dată pentru bun, adevêr și frumos. Frumosul să nu rămână strein nici dinaintea celui mai serac muncitor, sufletul séu să se delecteze câte odată prin o sorbire din bêtura de viață a muselor; biserica i oferă cântare, icöne și câte odată forme frumoșe de arhitectură, dar nici expozițiunile de artă să nu-i lipsescă, și să ia parte la reuniunile de cântări. Decă insê un om binecuvântat prin nascere și creștere își feresce anima de arta cea frumoșă, atunci cu tötă cultura sa, remâne crunt și sufletului séu îi lipsesce adevêrata pace ömenescă și harmonia mai naltă. Ce ar fi lumea fără arta omului. Un deșert, o vale de vaete. Dar pe câmpiile ceresci ale frumosului, până și durerea își perde amarul séu și jalea se spiritualizează. In regiunile senine unde locuiesc formele curate, nu mai vijăia furtuna tristă a miserii. Câți din cei prigoniți de nefericire, din cei sfășiați de dureri sufletesce, n'au aflat érăș mângăiere și putere prospêtă, pentru a putea resista zorului vrășmas al vieți și pentru a-și păstra cumpêtul sufletului séu. „Pe culmi locuesce libertatea“ — asta să pöte dice și despre culmi artelor, care oferă un asil mântuitor până și aceluia ce nu este artist.

X.

Incă nu putem trece la fie-care dintre arte in deoseb; insê nu vom vorbi de cât numai in döue capitole despre artă

În general. Avem să mai amintim de diferitele moduri seu mai bine dis. de diferitele dispozițiuni sufletesci, cu cari con-cepe artistul sujetul seu. Cu toate că ideia, care-lu inspiră, este de natură spirituală, artistul, ca om și in existența sa de om, este jumetate prins de lumea sensuală, cu care stă mai adesea in luptă decât orî care altul și mai cu sémă de cât omul cufundat in vieța reală. De multe orî rămâne pe jos, mai cu sémă când se sfarămă adevărul, bunul și frumosul de imprejurările și puterile acestei vieți. Atunci in inima artistului se nasce o scârbă justă, care ar degenera in arțag gróznic, decă ar fi permis ca in peptul unui artist să fiă loc pentru patime. Tocmai această cumpătare il inzestreză cu acea pace sublimă și naltă cu care privesce in linisce, la vanitatea tu-turor lucrurilor, la puterea pînditoare a naturei, care tot de a una este gata de a sfărâma vieța și plăcerea, la această dis-cordiă in care stă omenimea cu chiemarea ei propriă. Această dispozițiune a sufletului se numesce: serioșitate, care dife-ră însă de serioșitatea tractată in capitolul precedent; acea se referă la perseveranță, acureteță și la activitate, această însă la contemplarea particulară a lucrurilor. In serioșitatea această din urmă se află d. e. statua de eroi in luptă cu monștrii, templuri și biserici, care contrastéză prin sânta lor simplicitate seu prin boltitura lor posomorită și prin colonadele lor ma-iestóse, cu vieța sgomotósă; apoi atari icóne și poesii, mai cu sémă epopeie și tragedii, precum și musica solenă. Dar toc-mai harmonia care domnesce in sufletul artistului îi va aduce a minte de solul, pe care stă, și-lu va face să se apropie éráș netulburat de lumea sensuală. Tocmai serioșitatea naltă care se nasce din preponderanța puterilor spirituale, îi va arăta zădărnicia lucrurilor sensuale, și va considera lupta între nalt și comun de neegală, și nedémnă de lacrima seu mânia sa; va ride ca urieșul, cătră care se prepară de a se lupta un pitic. Și astfel din serioșitate se nasce gluma. La opere de artă, gluma, este dară acea manieră de concepțiune, in care se represintă puterea realității asupra idealului cu ris și cu o plăcere sensuală, astfel încât provócă in noi un șimț de plă-cere estetică, fiind-că ne bucurăm, vedënd că miseriile vieței nu-sū in stare a nimici idealul. Această manieră se numesce comică de la deul elin al glumei și al capriciului cu numele Komos.

Ca să înțelegem acest precept mai bine, să ne repre-sintăm un om înțelept, care plin de idei nalte se cobóră de pe delurile sale spre vale unde, bună oră, va fi atacat și neliniscit de câni, astfel încât, superându-se de această tulburare, se întórece éráș la înălțimele sale de unde póte privi cu dis-preț la dobitócele próste, unde însă sufletul seu își regăsesce peste puțin serenitatea sa. Asta-i serioșitatea. Un alt om, pe care-lu putem numi cu minte, s'a coborit și el de pe deluri, și este atacat in acelaș mod din partea cânilor, el însă merge inainte netulburat, până ce și-a găsit după pofa sa un locușor lângă pârău, in érba verde, unde să și trintesce in mijlocul cânilor, cari-lu urmăresc. Acesti monștrii micî se ostenesce însă de a tot lătra și s'apropiă unul câte unul, dau din codă și încep a se juca, astfel încât omul, devenind vesel, își bate joc și își ride de ei, dându-le icî câte o lovitură, tră-gëndui colea de urechi, fără a-i supéra din nou, de óre-ce să sciu in joc. Astfel omul se póte scula din nou și se póte in-

tórce pe delurile sale, seu se duce unde va voi, câni și acum il vor urmări, dar ei vor lătra acum mai mult de întrecuți ce sunt. Asta-i gluma.

Vedeți, că améndoii sunt ómenî care stăruesc cu serio-sitate după ideal, deosebirea este, că cel din urmă nu a pre-getat de a ascunde pentru câva timp serioșitatea in fundul animei sale și de a face după aparință causă comună cu re-alitatea. Nu credeți că artistii, cari nu ved nici o injosire de a se cobori astfel la vieța comună, nu credeți, că atari artiști sunt nisce binefăcători ai omenimei? Câte griji și gârgăunii isgonesc cu jocul lor vesel din cercurile confusiate al omeni-mei. Câte animi măhnite, câți ochi impluți de lacrimi, nu s'au simțit, cel puțin pentru momente, ușurați prin operele acestor artiști. N'ar trebui să prețuim așa de puțin mai cu sémă pe poetii comici; fără o vênă comică nu póte fi nici chiar cel mai mare geniu. Căci geniu este universal, ér acel artist care ar voi să se ocupe numai de sublim, ar fi unilateral.

Comicul trebuie însă să fiă tot de-a una impreunat cu adevărul și cu bunul, să nu ne ducă in retăcire, să nu fiă ilusiune fantastică, să nu-și bată joc de cele sfante, trebuie să fiă insoțit de grația, de demnitate și de bunacuviință; mâna care ridică bulghêrul de pământ murdar pentru a-lu curăți și lămuri la lumina frumosului, trebuie ea inșas să fiă curată. La arta poesii vom vorbi despre diferitele mijlóce de care se folosesce geniu pentru a representa comicul, vom trata despre felurile sale, ca: despre burlescă, grotescă și humorescă. In pictură, sculptură și arhitectură cari după natura lor trebuie să fiă mai de tot curat ideale, comicul se găsesce mai rar.

XI.

Precum este de diferită concepțiunea frumosului in sufletul artistului pre atât este de diferită inșas frumsețea după obiectele și imprejurările între care se arată. Punédu-ne di-naintea catedralei dela Strassburg și uitându-ne de jos in sus la vârful turnului, vom fi apucați de o améțelă, tocmai ca și când ne-am fi uitat de sus in jos. Această extensiune spre înălțime trece peste măsura pe care omul s'a deprins a o vedea la edificirile de rënd, in un grad așa de mare încât acest aspect neobícniuit îi amétesce sensul și lipsesce mintea sa de puterea necesară pentru prețuirea acestei înălțimi. Această mărime de spațiu ni amintesce tot odată forța puternică, care a fost in stare de a nălța astfel pe acest obiect. Să presintă dinaintea sufletului nostru o imagine pe care sensurile numai cu opintire o pot cuprinde; ne simțim ca sugrumați din par-tea sensualității și totuș mintea este cuprinsă de fiorî invesi-tóre, se simte inșasi naltă față cu mărimea de spațiu, ba chiar mai mare și mai naltă decât forța trupescă, care se presintă dinaintea sa. Astfel este natura, cataractul spumegând, cerinl instelat ba chiar furtuna este un spectacol sublim. Omul simte neputința sa la vederea ataror puteri și dimensiuni, dar această simțire de neputință trupescă se preface peste puțin in contra-riul, in o simțire de putere spirituală, și astfel se restabilesce harmonia in subiectul privitor, pe când pare a fi suspendată in obiectul privit, dar pare numai: căci nu domnesce și in cataractul furios o lege nestrămutabilă? Multe lucruri sublime in sens mai restrins, nu sunt frumoșe, precum arătarăm deja la exemplul furtunei; sensualul, aparițiunea externă in acest

cas devine numai un mijloc spre a excita in noi ideea unui cuget sublim: ideea și aparițiunea sunt cum am dice separate, căci ideea crește peste obiectul respectiv, de ore-ce lucrul cel mai nalt, și de ar fi chiar o turlă sau o piramidă așa de naltă ca Chimborasu, nu poate nici odată reprezenta nedefinitul spiritului. Dar ființa efectului estetic persistă și la contemplarea obiectelor celor mai sublime: conlucrarea sensualității cu spiritul — resimțirea ideii.

Când frumosul se apropie mai mult de sensual atunci este grațios sau șarmant. Grația este maniera in care se arată frumosul, frumosul însă este însăși ființa sau esența. Elinii reprezentau frumusețea prin icôna Afroditei, ca un ideal al celei mai desăvârșite dezvoltări a corpului femeiesc. Dar frumosul este însoțit de grație, care ne atrage când venim in apropierea ei; ne încântă, fiind-că nu se ține depărtată de noi ca un material supralumesc, ci din contră este afabilă cu noi. Zeița frumuseții era însoțită de grații sau de haritine, care imprăștiau in jurul stăpânii veselie și plăcere prin mișcările lor ușurele și plăcute și prin dansurile lor voioase. Prin grații frumusețea devine plăcută și simțului moral. „Grațiile însă” dice un autor mai nou, „la cei anticii nu erau deite domnitoare, ci deite care serveau pe altele. Căci grația numai atunci este grație, când nu voiesc să domnescă sau să întunece pe alții, nu strălucesc, dar deița pe care o servesc, străluce prin ele; nu voiesc să cuceresc, dar deița Venus lăgă prin ele animele; nu caută desfătări, dar gustă pe acelea pe care le gustă amica lor, așa precum resimțesc numai atunci jale, când compătimitirea lor poate indulci durerea amicei sale. Dar activitatea lor nu se mărginesc numai pe teremul amorului și al plăcerilor sociale, ci ele infrumusețea prin influința lor și plăcerile

spirituale, musica, elocința, artele și poesia. Li să atributa și recunoscință și binefacere, căci aceste două virtuți frumoșe, pentru ca să fie cruțătoare și să nu devie vătămătoare, trebuie să se exerciteze sub ochii acestor deite încântătoare.” „Grațiile sunt trei” dice un autor latin, „fiind-că una impartă binefacerile, alta le primesce, 3r a treia le plătesce cu recunoscință.” Chipurile grațiilor și numele lor ni dau cea mai perfectă idee despre ființa lor: Aglaia cea strălucită cu o rosă, simbolul frumuseții; Thalia cea veselă cu ramura de mirte simbolul amorului, Eufrosina, cea voioasă cu un cub, simbolul tineretelor neprihănite. Din aceste se vede că numai din armonia liniscită și dulce răsare adevăratul carmen al grației.

Carmenul este grația in grad mai mare, căci nu numai că ocupă dar chiar ameteșce simțurile noastre, de și trebuie ca să-l deosebim bine de cochetăria, fiindcă carmenul rămâne in limitele naturei. Când frumosul este plăcut in măsură mai mică se dice că-i: gentil. Un copil, un fluture nu se poate numi cu drept cuvânt grațios, dar se poate prea bine numi gentil. Carmenul micșorat ne dă noțiunea drăgălașului, unde frumusețea apare in o formă de tot mică și ne place tocmai pentru acesta. Gentilul ca și drăgălașul stau deja pe o treptă mai coborită a sensualității și prin urmare nu prezintă destulă plăcere pentru interesul spiritual. Un farmec de tot suprafacial însemneză frumușelul, care nici nu se mai poate numera in estetică. fiind-că cu această expresiune distingem numai ființe trupesci d. e. o față frumușică, dicem decât ni place numai fața sau făptura ei; cine va numi însă o poesia, o piesă teatrală, o cadră, o statuă sau musica sau ori ce alt obiect de artă cu numele de frumușel. La astea toate frumosul trebuie să zacă in spiritual.

(Va urma).

Foi din memoriile sërmanului vicar parochial de la Wiltsbire.

In 15 Decembre 1764.

Am primit dela doctorul Smart, patronul meu, dece lire sterlinge. suma cât face léfa mea semestrială. Am fost silit a îndura diferite neplăceri, când mi s'a numărat răsplata muncii mele obositoare.

Mai întâiu am trebuit să ascept in anticamera rēcoroșă a Domnului rector ca vr'o oră și jumătate și numai după această îndelungată asceptare mi s'a permis a intra in odaia sa. El ședea in un fotoliu mare lângă masa sa de scris; banii erau gata numărați. Im întorse plecăciunea mea cu o dare măestuoasă din cap, ridicându-și puțin căciula sa frumoșă. In adevăr dispune de multă demnitate. Nu mă pot apropia de el decât cu venerațiune. Mi se pare că nici dinaintea regelui n'aș fi mai sfiit.

Nu mă poști să șed, de și ar fi putut să știă, că venisem in astă di vr'o unspredece kilometri in timp urit și că picerele mele cele ostenite nu se odihniseră de asceptarea îndelungată in anticameră. Arată cu mâna spre bani.

Mic-mi bătea inima cu violență, voiam să present cererea mea pentru sporirea lefei mele, acea cerere asupra căreia meditasem atât de mult și pe care o învățasem atât de bine de rost. Nu știu cum de nu mă pot lăpăda de sfiela mea in lucrurile cele mai nevinovate, ba pot dice in lucrurile cele mai

legitime. Cu o gróză, par' că aș fi voit să comit o crimă, mă incercai a incepe de două ori, tot in zadar. Memoria, cuvintele, vocea, toate mă părăsiră. Sudorile im steteau fără de veste in picături mari pe frunte.

„Ce voiesc?” întrebă el cu urbanitate.

— Sunt — tot este scump — abia-să in stare a trăi cu léfa cea mică. —

„Léfa mică, domnule vicar? Unde te gândesc? Pot găsi toate țilele un alt vicar cu cincispredece lire léfa pe an!”

— Cu cincispredece lire! Da, decât n'are familia, atunci se poate că i-or fi de ajuns.

„Sper domnule vicar, că familia D-tale nu se va fi mărit N'ai decât două fete.”

— Da ilustrisime; dar ele cresc. Jeni, féta mea cea mai mare este acum de optspredece, 3r Polly cea mai mică va implini in curēnd doi-spredece ani.

„Cu atât mai bine. Nu pot lucra fetele?”

Voiam să-i răspund. El însă nu-mi făcu parte de cuvânt ci se sculă și dișe mergēnd spre ferestră și bătēnd cu degetele pe geam: „Astăzi n'am nici de cum timp pentru a mă întinde mai departe. Socotese-te, decât poți să îți postul D-tale cu cincispredece lire pe an, și înscințeză-mă apoi. Dacă nu poți, apoi îți poftesc un vicariat mai bun ca dar de anul nou.”

Făcu o plecăciune politică să cătră mine și atinse éráș căciula sa. Ștersei iute banii de pe mésză și mă inchinai grației sale. Eram ca trăznit. Așa de rece nu mă primise și nu mă expediase încă nici odată. Negreșit m'a calomniat cineva pe lângă el. Nu-mi oferi nici măcar ceva de mâncare, precum o făcuse până acum. Eu sperasem că mă va omeni, plecasem des de diminéță pe nemâncate din Crekelade. Cumpărai dar in suburbii la un brutar, pe lângă care mă ducea drumul meu, o pâne și mă intorseiu acasă.

Cât eram de abătut pe drum. Plângeam ca un copil. Lacrimile cădeau pe pâne, pe când o inghițeam flămënd. Să-ți fiă rușine Tomo, de neîncrederea ta. Ce, nu mai trăiesce bătrênul Dumneșeu? Dar decă ai fi perdut întregul vicariat, de vreme ce n'ai perdut decăt numai cinci lire pe an? Ce-i drept asta-i a patra parte din léfa întrégă. . . .

In 16 Decembre.

Da, cred, că Jeni e un ânger. Sufletul ei este încă mai frumos decăt corpul ei. Mai că mi-e rușine de a fi tatăl ei. Este cu mult mai bună și mai evlaviósă decăt mine.

Erî n'avui curagiul pentru a spune fetelor nenorocirea, care ne amenința. Când o făcui astăđi, Jeni deveni seriósă, apoi éráș de odată serină și đise:

„Esci neliniscit tată?”

— Cum să nu fiu?

„N'ar trebuie să fi.”

— Da, draga mea, nu mai scăpăm de datori și de griji. Nu știu cum s'o mai ducem. Vai câte ne lipsesce. De unde să le împlinim aceste lipse cu cinci-spredece lire, care d'abia sunt de ajuns pentru ale mâncărei.

In loc de a-mi răspunde Jeni mă luă cu o mână de gât ér cu cea laltă arétă spre ceriu đicënd:

„Cel de acolo! đise ea.

Poly se puse la mine in pôlă im neteđi fața și đise: „Vreau să-ți povestesc ceva. Am visat ađi nóptea, să făcea că e anul nou și că regele a venit la Crekelade. Vai că pompă și paradă. Regele descălică dinaintea ușei nóstre de pe cal și trase in gazdă la noi. Ce de trebă avurăm cu fiertul și cu friptul. Regele însé puse să-i se aducă din bucatele sale proprie in vase de argint și de aur. Afară rêsunau trompeta și dobe. Și ean inchipuesce-ți, cu sunet de trompeta și de dobe it aduseră pe o pernă de atlas un potcapiu episcopesc de aur. Era cam pocit potcapiul, bună oră ca cele care se véd in chipurile vechi. Dar te prindea de minune. Eu însé rideam de mă prăpădeam. Atuncî m'a trezit Jeni din somn. Eu m'am supérat fórte tare. Visul meu are de bună sémă o insemnătate. Cine scie ce ne va veni până la anul nou, căci până acolo mai avem încă doué sêptemâni.

In 17 Decembre.

Har Domnului! datoriile mele sunt tóte plătite, afară de una singură. In cinci locuri diferite am plătít șépte lire și unspredece șilingi: im rămân dar doué lire și noué șilingi banî gata. Cu asta să-mi țin casa o jumătate de an. Dumneșeu să ne ajute.

Pantaloniș cei negrii pe care îi am védut la croitorul Catbay, acum trebuie să-i las necumpérati, cu tóte că aș

avea mare lipsă de ei. Sunt purtați dar încă in stare bună și prețul ar fi ieftin, dar Jeni are mai mare lipsă de o rochiă. Mi-e milă de biata copilă când o véd pe acest ger in haina ei de stambă. Poly póte să fie multămită cu rochia ei pe care i-a făcut soră-sa cu atâta artă din haina ei cea vechiă.

Dar acum trebuie să mă lipsesc și de partea mea la gazetă pe care o aveam împreună cu postovarul Westburn. Asta mă dóre. Aici in Crekedale nu aști altmîntre nimic despre mersul lumii. La alergarea de cai in Newmarket ducele de Cumberland a căștigat dela ducele de Grafton cu un rămășag cincî miș de lire sterlinge. Tot este minunat cum se adevéresce ceia ce este scris: Cine are, aceluia i se mai dá, și aș putea să adaog: cine are puțin, aceluia i se ia. Eu trebuie să perd cincî lire din léfa mea sêracă.

Fiă-ți rușine Tomo, éráș te plângi! și de ce? Din pricina gazetei, la care nu mai poți avea parte? Fiă-ți rușine đic. Vei afla đór dela alții decă generalul Paoli va fi in stare a susține libertatea in Corsica. Francezii a promis ajutor Genuesilor, dar Paoli are douédecî de miș de soldați vechi.

In 18 Decembre.

Ah, cât suntem de fericiți noi ómeni sêraci cu tóte astea! Jeni a cumpérat cu un preț de batjocură o rochiă sdravenă dela neguțătorésa Varde, și étă-o acum că șede și-o descóse in societatea lui Poly, ca se-și facă din ea o rochiă nouă pentru dênșă. Jeni se precepe mai bine la tocmit decăt mine. Dar ei îi și lasă mai bucurós, decă se rógă cu atâta blândețe. Étă acum bucurie peste bucurie in casă: In điaua de anul nou Jeni vrea să imbrace pentru prima dată rochia cea nouă. Poly prorocise sute de minuni. Mă prind că beiful dela Tunis nu s'a bucurat atât de darurile cele scumpe pe cari i a adus Venețianiș, precum ne bucurăm noi de acéstă rochiă.

Jeni đice că trebuie să cruțăm dela gurile nóstre prețul rochei sale. Până la anul nou nu se cumpéră carne.

Postovarul Wistburn este un bărbat nobil. I-am spus erî că nu mai pot ținea parte la gazetă din cauza lefei mșle. El im strinse mâna și đise: „Așa dar voi ține gazeta singur, și D-ta, D-le vicar, tot o vei ceti cu mine.

Omul nu trebuie să dispereze nici odată. Tot sunt încă ómeni bunî prin lume, chiar mai multî, decum ar crede cineva și între cei sêraci mai multî decăt între cei bogati.

Séra in aceaș đi.

Brutarul este un om nedelicat. Cu tóte că nu-i mai datoresc nimic totuș se certă astăđi cu Poly de strinse o lume in jurul ei. Și de ce? Fiîndcă-i đisese că pânea e prea mică și că nu-i dospită bine și arsă la cójă. Apoi veni să-mi spună, că nu mai dá nimic pe datoriă; să ne cumpérăm pânea din altă parte. Im pare réu de Poly, aveam destul de mângaiat.

Nu știu de unde le vin Cerkeladenilor tóte aceste scrii. Toți prin sat is povestesc, că rectorul Snart va pune pe un alt vicar in locul meu. Asta mi-ar fi mórtea. Chiar măcelarul a aflat ceva despre acéstă, căci đór nu-și trimite in zădar pe nevastă-sa la noi cu plângerî despre vremuri grele și să-mi đică, că nu-mi mai póte vinde carnea de cât pe banî gata. Muierea era in adevér fórte politică, și nu putea să ne asi-

gure in destul, cât ne iubesc și ne stiméză. Ne sfătui să mergem, să cumpărăm de la Colswood carnea ce ne va trebui căci el este un om mai bogat și poate să ascepte mai lesne de bani. N'am voit să-i spun femeii, cum ne tractase acest cămătar mai acum un an, când ne socotise punctul de carne cu un peni mai scump de cât altora, și ne dîsese apoi la plângerea noastră, că decă ascéptă un an după banii sîi, atunci trebuie să-și aibă dobinda sa, apoi ne aruncase pe ușă afară.

Nu mai am de cât patru-șeci și unu de șilingi trei peni. Unde vom eși, decă nu-mi mai dă nimen atât creșmēt, ca să pot plăti ale mîncărei la sfersitul trimestrului. Și decă rectorul Snart va lua alt vicar! — Atunci voi remănea cu copiii mei pe uliți.

Ei bine, Dumneșeu este și pe uliță.

In 19 Decembre dimineța.

Astăzi m'am desceptat des de dimineță și m'am gândit ce să fac in starea mea cea rea. Mi-am adus aminte de Master Sitting, vărul meu cel bogat din Cambridge dar omenii cei seraci n'au veri, numai cei bogați au. Decă mi-ar aduce șua de anul nou potcapiul episcopesc din visul lui Poly, jumătate Englitera s'ar găsi rudă cu mine.

Am scris următorea epistolă reverendisimului Dlui Doctor Snart și am dus-o la postă.

„Scriu cu inima plină de temeri. Căci tótă lumea ăice că veți pune un alt vicar in locul meu. Nu sciu decă este fondată această faimă, seu decă s'a respândit numai fiind-că le-am spus la unele persoane despre intrevorbirea ce am avut cu D-ta.

„Funcțiunile pe care mi-le ați incredințat le-am exercitat cu zel și cu credință, am profesat cuvēntul lui Dșeu cu cugetul curat, n'am auzit nici o plângere in contra mea, nici judele meu intern nu mă osîndesce. Am îndrăznit a cere cu umilință o mică sporire a lefei mele. Reverendisime mi-ați vorbit despre reducerea ei, cu tôte că și până acum era atât de mică, in cât dabia puteam trăi. Hotărêscă inima D-tale și iubirea D-tale de omeni.

„Sub predecesorul Reverendisimei Tale am servit șese-spre-dece ani, sub Reverendisima ta un an și jumătate. Am trecut de cincî-șeci de ani, pērul incede a mi să cărunți. Fără cunoscuți, fără protectori, fără speranță de a căpeta alt post, fără sciință de a-mi procura pânea in alt mod, fericirea mea și a copiilor mei atērnă numai de la grația D-tale. Decă ne respingă nu ne rămăne alt refugiu de cât cerșitoria.

„Fetele mele, care incetul cu incetul au devenit mari, ocașionéză, cu tótă economia ce facem, cheltueli mai mari. Feta cea mai mare, Jeni, inlocuesce pe lângă soră-sa mai mică pe mama ei și imi pōrtă menagiul.

„Nu ținem nici o servitōre, fiă-mea este feta de casă, bucătăreșă, spălătōreșă, croitorășă, ba chiar pantofărășă, tot așa cum sunt eu lemnarul, zidarul, hornarul, tăiătorul de lemne, grădinarul casei mele.

„Cu noi a fost până acum indurarea lui Dumneșeu. Nu ne-am bolnăvit. N'am fi putut să plătim medicamentele.

„Crekelade este o comună mică.

„Fetele mele s'au imbiat in zădar să lucreze in gospodării mai mici, să spele, să cîrpescă, să cōșă. Bare orî căpētăm

vr'un lucru. Aici pe la noi fie care gospodărie își ajută sineși: nimen nu este bogat.

„Ar fi o șorte prea amară, decă ar trebui să mă ajung și daici in colo cu doue-șeci de lire pentru trebuințele mele și ale familiei mele, ar fi prea trist, decă aș fi silit să o incerc cu cincî-spre-dece lire. Dar mă incred in indurarea D-tale și a lui Dumneșeu și rog pe Reverendisima ta, să mă scoți cel puțin din temerile mele“.

După ce am scris epistola, m'am aruncat pe genunchi pe când Poly o ducea la postă, și m'am rugat la Dumneșeu pentru un sfersit fericit. Și étă că sufletul mi să linisci. Da, un cuvēnt cătră Dumneșeu, e tot de-a una un cuvēnt de la Dumneșeu. Eșii ușurat din chilia mea in care intrasem atât de impovărat.

Jeni stetea la feréstră cu lucrul in mână. Ea ședea acolo liniscită, fericită, grațioșă ca un ânger. Din fața ei eșea ca o lumină. O rață slabă intra prin ferestruică și inveselea tótă odaia. Mă simțeam ca intr'un raiu. Mă puseu la masă mea și scrisei predica mea: „Despre bucuriile serăciei“.

Predica pe care o ținui in biserică era tot atât pentru mine, ca și pentru cei lalți. Și decă nu ese nimen indreptat din biserică es eu, și decă nici un suflet nu găsesce mângăiare in cuvintele mele, găsesce eu. Preotul este ca și medicul. Cunōsce puterea medicamentelor sale, dar nu cunōsce tot de a una efectul lor asupra naturei tuturor bolnavilor.

In aceiaș și inainte de prânșiu.

Ați dimineță am primit un bilet pe care mi l'a trimis un strein din hanul satului, un strein care rămăsesse nōptea acolo. Necunoscutul mă ruga să merg intr'o afacere grabnică pentru câteva momente la el.

Mă dusei la el. Era un june frumos, ca de vr'o doue-șeci și șese de ani, cu o față nobilă și cu purtare bună. Era imbrăcat in un palton vechiu, tocit și avea cisme, pe care să sleise noroiul de erî. Pălăria sa rotundă, odiniōră mai fină și mai de preț acum era mai stricată și mai ruptă de cât a mea. Tinerul cu tot portul său derangeat părea a fi de neam bun. Cel puțin avea o cămașă curată de pândă fină, decă nu i să dăruise cumva tocmai acum de o mână milostivă.

Mă duse in o odaia laterale din han, să rugă de o miță de orî de ertare, că im făcu această ostenelă, și imi descoperi cu umilință, că s'ar afla in cea mai crudă perplesitate, imi dîse că nu cunōsce pe nimen in acest loc, unde a sosit a sēră, și că d'aceia s'ar fi adresat cătră mine, care sunt un preot. Imi spuse apoi, că este comediant de meserie, că acum n'are nici o ocupațiune și să allă pe drum la Manchester. Aduase că a gătat paralele, astfel încât nu mai avea nici cu ce să plătescă pe hangiu, de cum să mērgă la Manchester. In desperațiunea sa mă rōgă să-i dau doi-spre-dece șilingi. Imi va întōrce banii cu cinste și cu omenie îndată ce va găsi vr'un angagiament la vr'un teatru. Numele său este John Fleetman.

Era de prisos să-mi descrie grōza și lipsa sa cu amenuntul. In fața sa era mai mult chin și mai multă grige de cât in cuvintele sale. Inșă par' că cetise in fața mea tot cam aceleaș simțiri, căci când ridică ochii la mine să spēriă și dîse: „Voiesc să mă părăsesc, fără nici un ajutor?“.

Acum îi spusei verde pozițiunea mea: că nu cere de la mine de cât a patra parte din averea mea sunătoare, și că mă aflu în mare nesiguranță despre durata postului meu.

De o dată țise rece și retras în sine: „Dta îți pui nenorocirea D-tale în cumpănă cu nenorocirea mea. Nu cer nimic de la D-ta. Nu-i nimen prin întregul sat, care să aibă, decât nu avuție, dar cel puțin îndurare“.

Mă uitai cu milă la D. Fleetman și mă rușinai puțin, că întreprinsesem a-i arăta starea mea, pentru a ascunde în dosul ei, fără de a roși, neîndurarea mea. Tot o dată mă gândii la locuitorii satului și nu îndrăsnii a numi pe unul dintre ei. Póte cunosceam prea puțin animele lor.

Apoi mă apropiai cu un pas de el pusei mâna pe umărul său și țisei: Dle Fleetman, te compătinesc. Aibî puțină răbdare. Scii cât sunt de sêrac. Te voi ajuta decât voi putea. Peste o oră îți aduc răspuns.

Mă dusei a casă. Pe drum mergând cugetai în mine; Ce lucru curios! cum de s'a adresat streinul mai întâiu la mine, comediantul la preot. Orî să nu fiă comediant. Nu este el ore trimis de cineva ca să mă încerce. Ce prostii sunt astea êrăș Tomo, imî țisei acum. Cine să se intereseze astfel de tine ca să trimetă anume pe cineva, care să te încerce. Ba streinul va fi simțit ca și cei lalți nefericiți prin instinct, natura mea, care are în sine ceva atrăgător pentru cei seraci și lipsiți. Orî cine s'ar afla în lipsă la mine alêrgă, la mine, care și eu dabia am din ce trăi. Când stau la mêsă în vr'o casă streină pot să fiu sigur că cânele casei va ținti neclintit ochii săi pe bucățelele mele și că va pune cu încredere botul său pe genunchii mei.

A casă povestii copilelor de strein și că ce voiesce dela mine. Voiam să aud sfatul lui Jeni. Ea țise cu milă: „Sciu tată cugetul têu, decî nici n'am la ce să te mai sfătuesc.

„Și care mi-este cugetul?“

„De bună sêmă ți-a țis“ răspuse Jeny, „hai să fiu cătră sêrmanul comediant așa precum doresc ca să fie cătră mine Dumnețeu și doctorul Snart.

Nu asta-mî fu cugetul întru adevêr, dar doream ca să-lu fi avut. Scosei cei doisprețece șilingi, și le detei lui Jeni, ca să-i ducă călătorului darul. Nu-mî place să ascult la mulțami-rile miluitului, căci mă umilesc. Ingratitudinea mă înalță. Apoi mai aveam să-mî isprăvesc predica.

In aceeași ți sêra.

Comediantul, decât este comediant, e de bună sêmă un om bun. Când se întorse Jeny dela han avea multe de povestit despre dênsul, tot asemenea și despre birtășiță. Acastă femeia mirosise îndată că ôspele ei avea o pungă sêcă și Jeny nu-i putu nega că-i trimisesem ceva bani de drum, și êtă că fiă mea fu silită a asculta dojenile birtășiței care îi spunea de ușurintă de minte a dăruitorului, care nici el n'are nimic și totuș nu pregetă a veni în ajutor la nisce haimanale și altele.

Ea mă apucasem êr de predica mea când intră Fleetmann la mine. Nu voiesce, țise el, să pârăsescă Crekelade, fără să fi mulțamit mai întâiu binefăcătorului său, care Pa scâpat din cea mai gróznică perplesitate. Jeny tocmai se apucase să pună mêsă. Aveam morcovî și ouê. Poftii pe călător să mânânce cu noi. Nu refușă. De bună sêmă nu se săturase în han de

dejunul său. Trimisei pe Poly să aducă bere. Nu trăiserăm de mult așa de bine.

Părea că-i place d-lui Fleetmann la noi. Perduse fața sa mihnită de odinioră, dar păstrase acel aer sficios care se găsește la toți ômenii nefericiți. El găsi că noi am fi foarte fericiți și noi aprobarăm părerea sa. Țise, că aș fi mai cu stare, decât cum aș dori ca să par. Dar aici se înșală. Streinul fu negreșit sedus prin rânduieța și curățenia odăilor noastre, prin limpețimea ferestrelor, prin albêța perdelelor, prin luciul vaselor și a mobilelor. În colibele sêrăciei de obicei domnesce necurățenia, fiind-că ômenii nu sciu cum să economiseze. Jeny este măestra în acastă privință și Poly o imiteză.

Ôspele nostru devenise de grabă cunoscut și prietinos cu noi cu toții. Dar vorbea mai mult de sôrtea noastră decât de a sa. Sêrmanul om trebuie că are o sarcină grea pe suflet, nu voiesc să țic pe cuget. Observai că își intrerupea adeseori vorba posomorindu-se făr de veste, silindu-se apoi, a fi êrăș vesel. Dumnețeu să-lu mângăie.

După mêsă când se duse dela noi îi detei încă multe povețe bune. Sciu că comediantii sunt cam ușuri de minte. El însê im promise cu sântenie că im va trimite cei doisprețece șilingi cu care îl împrumutasem îndată ce va avea bani. Vorbea serios căci mă întrebă mai de multe ori, cam cât timp mă voi ajunge cu banii, cari mi-au mai rêmas:

Ultimile sale cuvinte fură: „Nu se póte să nu-ți mergă bine în astă lume. Ai cerul în piept și doi ângeri lângă D-ta.“ La aceste din urmă cuvinte, arată spre Jeny și Poly.

In 20 Decembre.

Țioa trecu cu linisce, dar nu pot țice cu bine. Căci băcanul Loster im trimise contul de an. Era mai mare de cât cum ne asceptasem, căci urcase la tôte articolile prețul. Făcea optsprețece șilingi, și mi-i cerea cu zor. Mă dusei la D. Loster. Este un om politicoș și bun. Speram că-lu voi linisce dându-i ceva din bani și promițendu-i restul pe după pasci. El însê regreta prea mult, că lipsa l'ar sili a alerga la mijlocul cel mai extrem. Decă ar putea, ar accepta bucuros, dar el însuș țice că are o cambiă de plată în trei țile. Creditul ar fi lucrul cel mai sânt pentru un comerciant.

Ce eram să-i mai țic, și ce eram să fac. Să fi asceptat ca să mă dea în judecată, după cum mă amerințase. I trimisei banii și mă plății de tótă datoria mea. Acum însê tótă averea mea a rêmas de unsprețece șilingi. Dea Domnul ca comediantul să-mî trimită cât mai curênd banii cu cari l'am împrumutat, căci altmintrea nu sciu în cătrău.

In 24 Decembre.

Și cu puțin, ba chiar cu foarte puțin omul póte fi vesel. Cătă bucurie nu ne face rochia cea nouă a lui Jeny. Când o îmbracă este frumoșă ca o mirêsă. Dar nu vrea s'ô pórtie în public de cât în țioa de anul nou, când se va duce la biserică.

În fie care sêră im face socotêla și-mî arêta cu ce puțină cheltuielă a provêdut gospodăria. Este drept că trebuie să ne culeâm la șepte ore pentru ca să iconomisim uleiul de lampă și cărbunul de foc. Dar asta nu face nimic. Cu atât mai sirguitoare sunt fetele peste țic, și povestesc în pat până la mețitul

nopti. Avem morcovi și legume pentru vr'o șese săptămâni, și Jeny crede că o vom duce ca vr'o opt săptămâni fără ca să facem datori. Asta însă ar fi un mare meșteșug. Ți până atunci, credem cu toții că D-lu Fleetmann se va ține de parolă ca om onest ce este, și ne va trimite banii. Feta mea exprimă adesea ore-care indoielă cu privire la-acastă speranță în onestitatea D-lui Fleetmann, dar Jeny se supără de foc când mă vede așa. Nu voiesce să vorbim de rău pe comediant.

Și deu vorbim adese de el. Mai cu sémă fetele se ocupă tot cu el. Aparițiunea sa adusesse ceva nou în uniformitatea vieții noastre. Ne dă de vorbă și de petrecere cel puțin timp de o jumătate de an. Adese ori ridem de mânia lui Jeny, care își ese din fire când țice Poly, „dar este un comediant.“ Apoi s'apucă Jeny să povestescă de actorii cei vestiți din London, care sunt adese-ori poftiți la masă cu prinții din casa regescă, și voiesce să dovedescă că și Fleetmann se va face unul dintre cei mai buni actori din lume. Căci are mult talent, o purtare frumoasă, și vorbe frumoșe! Nu te-a numit pe tine un ânger

din cer. — „Si pe tine“ răspunse Jeny supărată. — „Așa-i“ incuviința Poly, „m'a pus și pe mine cu tine, dar când vorbea nu-și mai lua ochii dela tine.“

Vorbele copilelor mele totuș mă puseră puțin pe gânduri. Poly se face din ce în ce mai mare, Jeny este de 18 ani, cum le voi așeza sêracul de mine. Jeny este o copilă bine crescută și frumoșică, dar întregul Crekelade scie de sărăcia noastră. Țtă de ce suntem așa de puțin stimați și de ce se va găsi cu greu un bărbat pentru Jeny. Un ânger fără banii în țioa de astăzi nu prețuiesce nici pe jumătate atât ca un drac cu un sac plin de Napoleonii. Numai un singur folos trage Jeny dela obrazul ei frumos, adică fie-care se uită cu drag la ea. Căci chiar băcanul Loster, când i-a dus Jeny banii îi a dăruit un punt de stafide și de migdale și i-a țis, că i pare foarte rău de a fi silit ca se cêră banii dela mine; Țr decă aș voi să cumpêr din nou dela el, mă va accepta până la pasci. Atât nu-mi promise nici chiar mie.

Decă s'ar întempla să mor, cine ar îngriji de copilele mele? Cine? Tatăl cel ceresc!
(Va urma).

Educațiunea și instrucțiunea copiilor noștri în familiă și în scôlă,

Studiu social-pedagogic de I. Darin.

(Urmare).

II. Educațiunea spirituală.

Omul nu se estinde numai în lungime, lățime și înălțime, ci are în sine și un ce înțelegător, care pătrunde și pricepe nu numai lucrurile și fenomenele din afară, ci și formeză și idei abstracte, formeză judecări și trage consecințe despre esistența, însușirile și activitatea lor. Scie deosebi binele de rău, scie să urmeze binele și să respingă răul. Scurt: omul nu are numai trup, ci și suflet.

Dacă pentru dezvoltarea vieții fizice a omului s'a cerut multă îngrijire și precauțiune din partea acelorora, ce sunt chemați a-lu cresce, cu atât mai multă pază se va cere pentru dezvoltarea și perfecționarea vieții spirituale a lui, care este partea cea mai nobilă și mai însemnată din el.

Fiind-că s'a țis, că omul numai prin cultură devine om, de acea atât corpul cât și spiritul trebuie să se desvôlte și să se perfecționeze până la acel grad de cultură de care pôte fi el susceptibil, dacă vrea să guste cu plăcere prerogativele firei omenești. Un om necultivat încă nu este om, ci numai pus la începutul căii de a se face om. Pe de altă parte mulți cred, că cultura ar slăbi și scurta viața fizică. Aci să dăm antietatea renumitului Hufeland, ca să vorbescă: „Acosta se pôte țice numai de o prea cultură, carea ar infirma și gingăși prea mult pe om, acosta apoi este togmăi tot atât de stricțiosă ca și necultura. Amêndoue stări, atât dezvoltarea pré intensivă, cât și neglijerea dezvoltării aplecărilor și facultăților omului, scurtetză viața. Din contră un grad cuviincios și potrivit de cultură spirituală și fizică, și mai cu sémă dezvoltarea armonică a tuturor facultăților omului este de neapărată trebuință.“ Pe de altă parte este foarte stricțios decă dezvoltarea vieții spirituale se face în detrimentul dezvoltării corpului și vice-versa. Principiul strămoșilor noștri: „Mens sana in corpore sano, trebuie să rămână și pentru

noi o problemă de căpeteniă în dezvoltarea armonică a corpului și a spiritului. Sănătatea corpului și a spiritului este tezaurul cel mai prețios al omului pe pământ.

După aceste premise să trecem la însași dezvoltarea vieții spirituale a omului

Paralel cu dezvoltarea fizică a copilului începe a se desvôlta și viața spirituală a lui. Obiectele cu care vine în atingere, fac impresiuni asupra lui și încă din anul cel dintâi începe a prinde cu mâna tot ce vede, se încercă a se ridica și a umbla. Începe în urmă a cunôsce și a deosebi lucrurile din giurul său după lucrările și însușirile lor, cum și după folosul și întrebuintarea lor. În urmă începe a rosti unele cuvinte, a numi unele obiecte, ce le vede și le cunôsce și tot-deodată învață a-și exprima și unele dorințe și trebuințe ale sale.

Periodul acesta de creștere, care se estinde cam până prin al 5-lea an, este de cea mai mare însemnatate pentru dezvoltarea sa ulterioară. În periodul acesta copilul și câștigă un mare fond de cunoștințe, așa de mare, că-lu întrece pe ori-care alt period din viața lui. „În primii trei ani ai copilăriei, țice Ioan Paul, omul învață mai mult decăt trei ani la academiă; învață gramatica și lecsiconul limbei materne și primesce un număr estraordinar de intuițiuni și cunoștințe.“ Scurt copilul are în acești trei ani, după expresiunea profesorului Suess, de a cuceri lumea.

Aduceți-vê aminte numai ce impresiuni observați la copil, când începe a bălbăi primele cuvinte: câtă plăcere simte el, că pôte exprima și el ceva, și când vede că înțeleg cei din giurul său ce a țis. Esercițiul acesta i-lu face copilul cu atâta pacientă și perseveranță încât întrece interesul cel mai pasionat spre un lucru ore-care al unui om crescut. Acosta este etatea cea mai receptivă a omului și lasă urmele cele mai

adânc în spiritul seu. „Anii cei dintâi sunt cei mai însemnați, dice Doupanloup, căci impresiunile din etatea acesta pătrund mai lesne și mai adânc în spiritul copilului.“

Părinții în periodul acesta de creștere sunt datorii a da copilului toate explicațiile și deslușirile de lipsă cu privire la toate obiectele, cu care vine în atingere. Anume cu privire la numele lucrurilor, scopul pentru care sunt făcute, precum și părțile și materia din care constau. El va deda să privească și să cerceteze cu atențiune ori-ce lucru din giurul său într-o ordine simplă și naturală. În modul acesta copilul capătă tot mai multe și mai chiare noțiuni de lucruri, care i sunt de mare necesitate mai târziu. Scie în fine forma judecării și trage concluziuni. Să nasce în el simțământul de bun, frumos și adevărat și în urmă stăruința de a le urma. Cu modul acesta copilul intră într'un period nou, care ține, cam până prin al nouă-lea an.

În periodul acesta se întâmplă un fenomen foarte însemnat în viața copilului. Adecă acela de a merge la școală. Fenomenul acesta pentru unii e plăcut, pentru cei mai mulți însă e neplăcut. Ori-cine scie, că acesta vine de acolo, că cei mai mulți părinți în loc să provoace în copii impresiuni plăcute despre școală și învățator, îi înspăimânteză cu fel de fel de idei urite și adese-ori cu amenințări, în care școla și învățatorul jăcă rolul principal. De aci urmăzează că părinții, — fie ei de ori-ce stare și pozițiune în societate, au încă o sântă datorie pe lângă celelalte multe, adecă aceea ca între cerințele educațiunii antescolare, să o observe și pre aceea de a familiariza, cum am dice, pre copil cu idea de școală și învățator într'un mod plăcut și atrăgător. Când i-lu trimet la școală pentru prima oră e datoria fie-cărui părinte să vie în personă cu el la școală spre a se putea convinge și mai bine despre locul, unde copilul său are să petrecă mai mulți ani și spre a da și învățatorului unele deslușiri, pre cari le va cere. Afară de acea părinții sunt datorii a urmări cu rigurositate modul cum purcede învățatorul în educarea și instruirea copilului, și să nu-i desaprôbe nici odată dojenele, pe care învățatorul le-ar crede de lipsă în unele casuri a le face copiilor pentru purtarea lor. De aci rezultă apoi și aceea, că între familiă și școală și respective între părinți și învățatori să se stabilească și să existe relațiunile cele mai intime. Nu ne putem imagina nici o educațiune bună a copilului, lipsită de cointelegerea între familiă și părinți și între școală și învățator. Dar va dice cineva că educațiunea e treaba familiei și instrucțiunea afacerea școlei și că educațiunea și instrucțiunea n'au nimic comun între sine. În privința acesta să dăm ascultare la doi pedagogi de renume. Mai întâi Herbart dice: „Mărturisesc, că nu-mi pot face nici o idee bună despre o educațiune fără instrucțiune, precum nu recunosc nici instrucțiunea, care nu e educativă.“ Er Dr. Roth: „O legătură intimă și necesară ne impune a nu despărți nici când educațiunea de instrucțiune; căci iniurierea reciprocă a voiei și a inteligenței este cu mult mai mare, decât cum s'ar părea la prima vedere . . .“ De aci apoi primul și cel mai însemnat principiu pedagogic: educă instruând și instruiază educând! — Ori ce abatere dela principiul acesta n'ar însemna alta, decât pasul cel mai greșit în educațiunea copilului și păcatul cel mai mare pedagogic, dar pe care din nenorocire i-lu comit astăzi cei mai mulți

părinți și o parte bună dintre învățatori. Așa dar rămâne, ca părinții, — ca educatorii naturali — să fie și cei mai buni instructorii, și învățatorii ca instructorii de profesiune să fie și cei mai buni educatorii.

Tot aci se justifică și titula: „Educațiunea și instrucțiunea copiilor noștri în familiă și în școală,“ pentru-că cu cât am căutat mai mult să aflăm vre-o diferență între scopul pozitiv al educațiunii și instrucțiunii în familiă și în școală, cu atât ne-am apropiat tot mai mult de identitatea acestor două noțiuni: familiă și școală, și astfel furăm siliți a dice numai atata, că familiă se ocupă sau influențează mai mult asupra culturii inimei sau asupra educațiunii morale, er' școla mai mult asupra culturii minții sau asupra educațiunii intelectuale (instrucțiunii). O legătură strânsă, însă o legătură organică trebuie să existe tot-dé-una între ele, ca cum există între corp și spirit.

Acum vom vorbi ceva mai pe larg despre aceste două feluri de educațiune.

a) Educațiunea intelectuală (cultura minții, instrucțiunea).

Precum un plugar trebuie să cunoscă foarte bine însușirile pământului, căruia îi crede sămânța spre rodire, așa și educatorul trebuie să aibă o cunoscință chiară și esactă de natura omului și în special de facultățile sufletului. Despre acesta tracteză pe larg Psihologia, pre care educatorul trebuie să o scie și s'o studieze mai bine ca pe „Tatăl nostru,“ dacă vrea să ajungă la vre un rezultat bun și indestulitor în educațiunea și instrucțiunea copilului. Facultățile spirituale, așa după cum ni le elasează Psihologia sunt: inteligența (percepțiunea), memoria, imaginațiunea (fantasia), judecata și rațiunea.

1. Inteligența: Cuvântul inteligență în sens general cuprinde toate facultățile spirituale și fiind-că fenomenele vieții spirituale se arată în felurite nuanțe de aceea și densa ia felurite numiri. Inteligența însă în sens restrâns este facultatea de a cunosc, de a percepe și de a-și forma noțiuni despre lucruri și se exprimă sub nume de facultate perceptivă (percepere). Inteligența sau percepțiunea este baza tuturor operațiunilor spiritului.

Pentru desvoltarea sau cultivarea inteligenței ca și la desvoltarea fizică, copilul are lipsă de o hrană ușoră și lesne de mistuit. Hrana spirituală trebuie să conțină numai astfel de materii, cari să fie lesne de înțeles și cari să nu împovăreze spiritul.

De asemenea nu e suficient a arunca numai o privire repede asupra unui lucru, despre care voim a ave o noțiune chiară și esactă. O călătorie făcută cu iuțală grabnică nu lasă atențiunii călătorului timp destul de a se fiesă și de a privi un lucru din toate punctele de vedere ce-i vine în cale. De aci rezultă, că mijlocul cel mai potrivit prin care spiritul omului să se oprască și să contempleze un lucru esaminându-lu din toate punctele de vedere, este atențiunea și observațiunea. Cea dintâi este facultatea prin care omul pôte să-și concentreze mintea asupra unui cerc de representațiuni spre a le putea cerceta cu deamănuntul: er' observațiunea este aceea facultate prin care omul, după-ce și-a concentrat atențiunea asupra unui cerc de representațiuni pôte să le esumi-

neze din toate punctele de vedere. De aci și principiul pedagogic, ca părintii și învățătorul să îngrijiască tot-dé-una a face pe copil să fie atent la orî-ce lucru și să-l urmărească însuși, punându-i numai întrebările de lipsă asupra tuturor părților și calităților acelu lucru. „Nici un lucru, dice un scriitor german, să nu ni se pară prea mic și nici un fenomen neînsemnat și nedemn de atențiunea noastră. Lucrul, care la prima vedere ni se pare cu totul neesact și fals, pôte în urmă, după un examen scrupulos, să se găsească în raport ca efect și cauză cu lucrurile cele mai esențiale. În natură totul să ține și să înălțuiescă. O bucățică de chihlibar, care atrage un firicel de pai valôreză un remediu pentru paralisia și teoria fulgerului. Pitagora descoperi raporturile sunurilor, atât de importante în musică, urmărind cu atențiune loviturile ciocanului cu care un ferar făcea să răsune nicovala sa. Newton, culcat sub un arbore, vede cădënd o pómă și deduce dintr'acésta legea gravitațiunii universale. Galileu, contemplând oscilațiunile unei candelé în biserică, descoperi legea pendulei“.

Pentru promovarea culturii percepțiunii sau a inteliginței se mai recomandă, pre lângă atențiune și observațiune și un număr considerabil de exerciții de cugetare și intuițiune, care forméză c'un cuvânt: învățăméntul intuitiv. Spre scopul acesta se cere: 1) ca materia ce se predă spre intuire să fie luată din cercul cunoștinței copilului și să nu trecă nici odată preste gradul său de dezvoltare, 2) exercițiile să fie atrăgătoare și interesante, 3) Ca observarea și analiza obiectelor date spre intuire să fie tot-dé-una însoțite de sinteze. 4) Obiectele espuse spre intuire, după-ce sau privit în totalitatea lor să se descompună în părțile constitutive în ordine naturală și din părți să se reconstituie éráși întregul. Descompunerea se face pe cale analitică și compunerea pe cale sintetică. 4) Intuițiunea asupra lucrurilor sau fenomenelor din viață să se facă tot-dé-una în conformitate cu principiile pedagogice-didactice, de la ce e mai aproape, mai ușor de priceput și mai important tot-dé-una, la ce e mai departe, mai greu de priceput și mai puțin important. 6) Să se pună copilul, după ce a privit și examinat un lucru óre-care să spună mai multe lucruri, care sémână încât-va cu acelea și tot-de-odată să arete și notele esențiale prin care se deosebesc de acelea, scurt: să le compareze între sine. Și cu modul acesta se cultivéză și simțul limbistic în copil, pre care încă să nu-lă perdă din vedere nici odată educatorul, dacă așteptă o cultură omnilaterală dela copilul său.

2. Memoria. Ar fi prea puțin pentru om dacă ar posedea numai facultatea de a cunoște, de a pricepe și de a-și forma noțiunii esacte și idei chiare despre lucruri și întâmplări din viață, și dacă spiritul său n'ar posedea tot odată și aceea facultate de a le conserva în mintea sa. Facultatea acésta se numesce facultate conservativă sau memoriă. Din motivul atins, memoria este de cea mai mare importanță. Fără acest dar al lui D-deu, noi n'am ști nimic, și impresiunile primite din afară n'ar lăsa nici o urmă în mintea noastră. Memoria dară o putem numi cu drept cuvânt cămara spiritului, în care se păstrează orî-ce știință, orî-ce cunoștință și reguli folositoare omului în viață.

Pentru esercitarea și cultivarea memoriei educatorul să ia tot-dé-una în considerare următoarele reguli:

1) Copilul să înțelégă bine aceea, ce voim ai încredința memoriei sale spre conservare. Deprinderile mecanice, învățarea de rost și tot ce concură a desvolta memoria, n'au nici un folos în sine, dacă se fac fără pricepere, și fără a înțelege copilul, ba conduc tot-dé-una în cazul acesta la stupiditate și tēmpire a spiritului, răpesc plăcerea la învățatură mai departe și tot de odată devine periculoasă chiar și dezvoltării și formării caracterului în copil. De aceea copilul să nu învețe nimic de rost, fără a și înțelege bine aceea ce învață.

2) Copilul să învețe numai atâta, cât pôte pricepe și înțelege. Impovărarea memoriei cu prea multe lucruri o slăbesc și astfel devine împedecătoare dezvoltării ulterioare a spiritului.

3) Lucruri mai grele și mai mari să-i să dea la o etate mai înaintată și prelângă aceea să se desfacă în părți mai mici și să se învețe apoi parte de parte. Ceia ce s'a învățat trebuie să se repeteze pe lângă ceia ce înveță din nou.

4) De aceea educatorul avēnd în vedere cultivarea memoriei este dator a lua tot-dé-una în considerațiune reinpros-petarea materialului percurs, și acésta se face prin dese repetițiuni. Prin acésta ideile și cunoștințele, ce și le a câștigat copilul, își capetă consistința lor, asociendu-se și lămurindu-se unele prin altele.

5) Să nu se supună memoriei spre păstrare materii neînsemnate și nefolositoare. De aceea să se alégă spre memorisare tot-dé-una materii importante și folositoare. Fiind-că copilul simte tot-dé-una o plăcere nespūsă a asculta istorioare, povestii frumoșe, posesiøre de cuprins ușor și interesant, de aceea acestea vor forma materialul de primul rang, ce educatorul va căuta să dea copilului spre memorisare și păstrare.

6) În alegerea materialului educatorul să observe de o ordine naturală după principiile pedagogice amintite la dezvoltarea inteliginței.

3. Imaginațiunea este o facultate, prin care impresiunile ce ni le fac obiectele din afară imprimă în noi colori mai mult sau mai puțin vii și ni le reprezintă apoi sub felurite imagini.

Lumea reală își are necasurile și neajunsurile sale. Omul prin imaginațiune își crează o lume mai bună și astfel trăiesce în ea mai fericit. Din potrivă lipsind omului imaginațiunea devine o ființă rece și sarbēdă. Tot imaginațiunea sau fantasia este mama invențiunilor celor mai geniale și creațiunilor clasice, cum sunt: poesia, musica, pictura. Facultatea acésta dară aduce mari servicii literilor, științelor și artelor, pre cari le înavutesce, le îmbunătățesce, le reînoviesce și le înfrumșeză prin inspirațiuni originale și ingeniöse, dacă i s'a dat o direcțiune bună, și adevărate în dezvoltarea și formarea ei: și din contră umple spiritul de inchipuirii deșarte, nutrindu-le cu ilusiuni amăgitoare, cari incurcă judecata și întunecă mintea, dacă în dezvoltarea sa a apucat o cale greșită. De aceea se cere ca educatorul la dezvoltarea și formarea acestei facultăți să fie cu mare precauțiune și cu multă atențiune la următoarele puncte:

1) Să se deprindă copilul a observa cu atențiune orî ce lucru, pre care voiesce a-lă tracta. Cine e deprins a observa

și esamina cu atențiune tot ce stă înaintea simțurilor copilului, nu va afla nici o greutate în aceea de a reprezenta un lucru prin cuvinte, fie el și absent. Cu cât este mai bogată facultatea acésta în reprezentațiunii chiare și adevărate, cu atât devine mai creativă și mai neatârnatore de lumea reală.

2) Să se deprindă copilul a descrie lucruri și întâmplări din viață fără a fi în fața lor, — să înțelege după ce le-a observat și examinat bine în mod intuitiv. Prin acésta diferite ideile și noțiunile ce le are copilul despre felurite lucruri sau întâmplări din lume, se chiarifică, se grupază și se ordineză într'un întreg complet.

3) Educatorul să-și espună materialul ce voiesce a i-lă însuși spiritului copilului, cu diligență, în mod intuitiv și cu multă căldură și însuflețire. Materialul acesta se conștea din istorioare și povești alese. Mai potrivite sunt aci istorioarele și povestirile biblice, unele legende și poezii frumoșe, unele fabule colinde alese ș. a., care sunt în stare a-i încălzi imaginațiunea lui.

4) Jocurile nevinovate au o mare influență asupra dezvoltării și formării imaginațiunii, de aceea la orî-ce ocaziune în orele prescrise spre recreare să se observe cu predilecțiune și acest mijloc atât de important în dezvoltarea ei: ba din timp în timp să se întrețasă chiar printre material în decursul învățământului după principiul amintit mai sus: „Să lucreze jucându-se și să se joace lucrând.“

5) Să se depărteze sau să se încungiure tot ce ar putea tîmpi sau profana facultatea imaginațiunii, conducându-o numai la aceea, ce este adevărat, frumos și bun. Uritul, sărăcia, maltratările și patimele sting imaginațiunea, ér speranțele deșarte, esagerațiunea, disordinea, întrunirile necuviincioșe și lectura romanelor stricate o corump.

În tot cazul însă imaginațiunea să fie sub epitropia și controlul rațiunii. Imaginațiunea dezvoltată liber, fără controlul rațiunii, duce adese-orî la esaltare și la nebuniă și astfel în cazul acesta ar deveni foarte periculoșă pentru om. Tot aci trebuie să observăm, că dezvoltarea imaginațiunii trebuie să se afle tot-dé-una în echilibru cu dezvoltarea și perfecțiunea celorlalte facultăți spirituale.

4. Judecata și rațiunea: Representarea în minte a noțiunilor se numesce cugetare sau gândire, ér determinarea cuprinsului sau a conșinutului noțiunilor se numesce judecată*). Acésta facultate pôte fi sănătósă, firmă, dréptă, promptă, sigură, sau din potrivă: falsă, slabă, superficială, obtusă, etc.

Cu privire la formarea și perfecțiunea acestei facultăți, educatorul trebuie să aibă în vedere prelungă altele multe și aceste puncte:

1. A cultiva judecata nu însemneză alt-ceva decât a face ca acésta să se deprindă a lucra singură dar cu siguranță și corect. De aceea educatorul în privința acésta este dator mai mult a-lă conduce, pre copil, ca să cugete și să judece de sine, ca astfel singur să afle aceea ce voiesce educatorul.

2. La cultivarea și agerirea judecării contribuiesc foarte mult proverbele, ghicitorile, jocurile nevinovate, exercițiile lim-

bistice și matematice ș. a. De aceea acestea trebuiesc observate cu strictetă la dezvoltarea acestei facultăți.

3. Exercițiile despre lucruri abstrase, să nu se facă prea de timpuriu și respective să nu premergă nici odată exercițiilor intuitive asupra lucrurilor reale.

4. Dezvoltarea judecării să nu se facă nici odată în mod unilateral sau sfortat prin lucruri grele și neînțelese. Să nu se cêră dela copil lucruri, pre care abea le așteptăm dela ômenii crescuți.

5. Dacă copilul este slab de judecată, educatorul să fie aci cu mare precauțiune. Dacă are cumva alți copii mai ageri și mai ușori de cap, — cum se dice, să nu mergă prea iute cu materialul de propus ignorând astfel pre cel mai debil în judecată și mai greoi de cap. Pentru că este cunoscut, că orî-ce lucru bun se pôte câștiga numai prin lungi și dese exerciții și pre lângă multă trudă și asudare.

6. În fine educatorul să ia în considerare și seceșele. Copilul, este sciut, se ridică mai ușor la ce e general și astfel la abstracțiunii, pe când copila rêmâne mai mult pre lângă ce e mai special și pre lângă ce e mai aprópe de simțurile ei: de aceea nu vom putea cere dela o copilă o judecată mai adêncă ca cum cerem dela un copil.

Rațiunea se numesce judecata în dezvoltarea ei cea mai înaltă. Judecata se îndreptă mai mult asupra lucrurilor din timp și spaț, pe când rațiunea se ridică cu ușurință preste acestea până la Dunneșeire, până la etern.

Prin rațiune cunóșcem pre D-șeu și voința cea sântă a lui; prin ea cunóșcem adevărul, frumosul și bunul, prin ea reflectăm în fine asupra destinațiunii și fericirii nôstre temporale și vecinice.

La dezvoltarea și perfecțiunea acestei facultăți educatorul să îngrijască, ca copilul să înțelegă bine noțiunea de D-șeu. Acésta să face prin învățatură, prin exerciții și prin dedare. Cultura rațiunii se îndeplinesce de-odată cu cultura simțului religios și moral: ba este prima recerință a învățământului religios și moral.

Înainte de a termina cu darea de sêmă despre dezvoltarea și perfecțiunea facultăților intelectuale, mai amintim o datoriă sântă ce trebuie să o observeze cu strictetă orî-care educator, adecă aceea de a studia cu paciență și perseveranță facultățile și natura copilului, și firul la acésta i-lă oferă Psihologia empirică, care trebuie studiată, cum dîșeram mai sus, mai bine ca „Tatăl nostru.“ Pe de altă parte nici o facultate să nu se neglige, precum nu e permis a cultiva și ageri pre una mai mult ca pe alta. Spre scopul acesta în predarea materialului de învățământ să se observe o ordine simplă și naturală în conformitate cu cele mai noue principii pedagogice-didactice. Să nu se împovăreșe mintea copilului nici odată cu lucruri, ce nu se pot asimila între sine și care nu pot deveni o proprietate a minții copilului. Scopul instrucțiunii nu pôte fi acela de a încărca mintea copilului cu fel de fel de lucruri grele și neînțelese, ci acela de a deșcepta și provoca spre dezvoltare și perfecțiune tóte facultățile intelectuale în armoniă cu dezvoltarea și perfecțiunea facultăților fizice și morale ale copilului.

(Va urma).

*) I. Popescu. Compendiu de pedagogiă, pag. 21.

De-aş fi măndro . . .

— Cântec popular. —

De-aş fi măndro-un vultur mare
Luata-aş pe aripiore
Şi te-aş scâlda în raţi de sóre
Pân' te-aş face îndrăgitoare.
Legânate-aş sus prin vânt
Cum se légân pe pământ
Fluturaşi pe măndre flori,
Speranţele 'n d'albe zori.

De-aş fi măndro-un vulturaş
Zeu cu tine sburareaş . . .
Şi nu m'aş opri de loc
Până 'n cel sóre cu foc . . .
Doar' inima ți-a 'ncălđi
Şi pe mine me-i iubi:
Cum iubesc-o româneută
Cu dor dela inimută,
Cu focul pe buđişóre
Şi cu ochii 'n lăcrămióre . . .

Com. de C. Băilă.

In cimiteriu.

Suflă vântul, suflă-a gele
Frunze-n arbori legănând,
Eu — de dorul măndrei mele
Calc pământul pribegind!

Caut locaşiul de veciă
Să-mi îngrop suspinul meu,
Nime 'n lume să nu'l scie
Numai eu şi Dumneđu!

Şi cum cale în meditare
Ved cruci albe . . . lăcrimeđu!
Cimiteriu 'n depărtare
Face semn să 'l cerceteđu.

Merg spre el, — vai ce tăcere.
Nici o şioptă nu-i p'aici. —
Vântul singur în plăcere
Să sărută cu cruci mici.

O voi morţi! fiinţe duse
Din această lume rea
Şi pe veci aici depuse
Ce nu pot cu voi scîimba!

Faceţi loc şi pentru mine
Să mă culc pe lângă voi.
Să-mi scap sinul de suspine
Şi pe mine de nevoi!

— »Loc găsit'am pentru tine!«
Aud morţi şioptind lin, —

Şi se uită toţi la mine
Şi se miră cum suspin!

T. V. Păcăţian.

V A R I E T Ă Ţ Î.

Tărăscă.

Poveste rusescă.

Tărăscă era bucătarul unui óre care domn, dar fura cum am dice din fire, şi vorba ceia: nărav din fire n'are lecuire. Orî ce-i venia în cale, hop, pierea, şi nu se mai vedea. Nu-şi póte inchipui nimeni câte şi mai câte încercase stăpenu-séu pentru a-lu tãmadui de acest nărav, dar tóte îi erau în zadar, de Tărăscă nu se prindea, nici invěţatură, nici ameninţare, ba nici bătăia. La cele din urmă se gândi stăpenu: „orî așa, orî altmîntre; orî trebuie să se lase de nărav, orî trebuie să sfişim treba în alt chip“

Aşa dară îl chiámă pe Tărăscă, ca să vorbescă cu el.
— Ei bine Tărăscă te-ai făcut meşter la furat?

„Nu pré, pré, căci aş mai avea câte una alta de invětat. Vedî decă m'ai fi trimis la unchiu-meu, acum aş fi meşter deplin, căci unchiu-meu cunoşce furţişagul din pěr în fir“.

Asta i plăcu stăpenului, căci credea, că acum se va scăpa lesne de Tărăscă. Îl şi chiamă a doua đi de diminěţă dinaintea sa, îl inzestră cu tóte cele de care avea trebuinţă pe drum şi i đise: drum bun. Când a sosit la unchiu-séu, omul bătrèn l'a primit cu bucurie şi s'a invoit îndată, că-l va invěta la apucăturile hoşesci. După ce-i dase doue đile de serbătóre, ca să se repaozeze de osteněla călătoriei, unchiul propuse nepotului să mERGă aměndoi în pădure, ca să facă o mică preumblare. Bine, să şi duseră. De o dată unchiul începe a se uita împrejur în tóte părţile, până ce se opri, la cele din urmă, ochiul séu de un copaciu mare, pe care, pe semne, găsise ceia ce căutase. Ridicând degetul séu arată cu el spre ramura cea mai înaltă şi đise:

— Nepóte, vedî tu cuibul de cióră acolo în věrful copaciului?

„Da, cum să nu, îl ved bine, ba ved încă şi accia, că cióróca bătrènă este a casă şi séde pe oue“.

— Ai băgat de semă nepóte? Ai vedut că dorme. In-

datorirea ta va fi dară, că să-i furî ouele de sub ea, fără ca să se descepte.

„Bine unchiule, să va face, furtul tot furt rămâne şi în điuă de pasci“.

— Ho, dar tot lucrul iş are modrul séu. Aşa dar păzesc şi vedî cum o voi face eu. Mě voi urca în sus, şi voi lua tóte ouele de sub cióróică, fără ca ea să simţă cătuş de puţin.

Să urcă unchiul şi după cincî minute, nici mai mult nici mai puţin — étă-l că — i jos cu tóte ouele în mână.

Bine ai săvěrsit-o unchiule — dice Tărăscă; însă D-ta, nici n'ai dormit nici n'ai visat şi totuş — unde-ţi sunt tãlpile de la cisme?

Unchiul iş ridică piciorul drept, apoi iş ridică pe cel stâng şi în adevěr pe cisme nu se mai putea vedea nici măcar o bucăţică de talpă şi tãlpile piciorilor îi erau góle. Ér pricina acestui fapt era, că Tărăscă, pe când se urca unchiu-séu așa de zdravěn pe copaciú, şi-a scos în grabă cuşitul şi a tãiat tãlpile de pe cismele unchiului (pěcat căci cismele erau noue de nouţ) fără ca bătrènul să fi sciut ceva despre această.

Peste puţin, unchiul îl chiámă pe Tărăscă ca să jãfuiască împreună o monastire, care nu era în depărtare mare de la coliba lor. Sě duseră dară, şi pentru ca s'o tãiam scurtă, căci şi altmîntre mai este poveste multă, goliră lăcaşul sfânt de sus până jos.

Întru această Tărăscă se gândi, că acum este destul de invětat şi se întorse la stăpănu lui cel vechiú. Dar un asemenea musafir nu era nici de cum pe placul acestuia, decî el începu să-ş bată capul cum să se scape mai lesne de el. La cele din urmă îi veni un gând şi chiámându-l pe Tărăscă îi đise cu un zimbet dulce şi cu glasul prietinos:

— Tărăscă, făcuto-s'au din tine în această vreme un meşter de hoş?

„Ean aşu şi nu pré: nu voiesc să mă laud; n'am ajuns tocmai la pontul unde aş fi dorit“.

— Decă te-ai însărcina să-mi furî tu mie orî ce ți-ai dice eu ție, pute-vei s'o faci, ce cređi?

„Cu voia Dumitale, cred că nu voi da de nici o greșală in degețile mele“.

— Vom vedea ce scîi. Decă vei isprăvi ceia, cu ce te indatorez acum va fi spre norocul tîu, ăr decă nu, te dau legat la jandarmî. Veđi colea vine un om, el mână o vacă. Poți tu să-î furî vaca, fără ca să simță omul? —

„De bună sémă o voi fura, numai să-mî dai mie un singur papuc de copil“.

Stăpênul aduse papucul și Tărăscă se duse. Incunjură pădurea și ajungênd pe drumul împărătesc aruncă papucul in o depărtare ca de o sută de pași de la omul cu vaca drept in mijlocul drumului apoi se pituli lângă un pom. Omul sosi indată p'acolea și vedênd papucul îl ridică.

— Ce papuc minunat pe sémă fiului meu, — dîse el, — dar pecat, că nu-î părechia aici! Cu unul, ce folos. Ean să-lă arunc.

Tărăscă, indată ce se duse omul, veni iute, luă papucul și dând omului rôtă printre pomî, aruncă ărăș papucul dinaintea lui pe drum. Sosind omul cu vaca intr'acolo, vedu papucul.

— Tiha ce prost am fost de n'am oprit părechia cea laltă acum îi aș avea pe amêndoi. Mě intorc să cant și papucul celalt.

Omul îș legă vaca de un pom și merse inapoi. Intru acea Tărăscă tăiă funia și duse vaca de-a dreptul in curtea stăpênului sêu.

Stăpênul când îl vedu pe Tărăscă venind cu vaca nu se simți mai fericit de căt lupul cădut in cursă, dar hotări, că fiă cum va fi tot va sferși peste cătva timp cu el. Îl chiâmă decî și étă ce-i dîse: „Tôte au fost bune până aici, dar cređi că vei putea fura de pe mésa mea tôte farfuriile?“

— Nimic mai lesne — rêsponse Tărăscă cu sânge rece. „Pré bine, decă vei putea face asta, va fi bine de tine, de nu, indată te voi da pe mâna jandarmilor.“

A doua ți era prânđ mare la casa stăpênului, și Tărăscă se învertea de se prăpădea prin bucătăriă: ajuta la gătirea bucatelor, ducea lingirile și blidele și era par' că ar fi avut trei mînî. Dar peste tot timpul nu-și uită de trêba sa, căci indată ce fu gata, tocni pe un țeran, pe care, pentru a-și ajunge țelul sêu, îl desbracă de tôte îmbrăcăminte, îl unse cu miere și îl implu de sus până jos cu pene negre, apoi îl puse in dulap și îi spuse cum și ce să facă. Ospetîi sosiră și se puseră imprejurul mesei, intre ei era și egumenul unei monăstîrî din apropiere, acesta se puse tocmai in față cu ușa dulapului, in care ascunse Tărăscă pe om. Și ce să veđi! tocmai când incepu prânđul, ușa dulapului să deschise incetinel și prin crepătura ușei să arată un cap ingrozitor plin indesat de pene negre. Dar nimen nu băgă de sémă, afară de egumen, pe care-lă trecu fiorî. Peste puțin capul ingrozitor ărăș se uită prin ușa, scrisni din dinți și scôse limba ca de bou cătră părintele, care cađu de pe scaunul sêu și incepu a face la cruce!

— Ucigă-te sfânta cruce, ucigă-te sfânta cruce! — borborosi in sine. — Ce rele am făcut, ce pécate m'au ajuns de mă amenință dracul pe mine un biet creștin? — Dabia î se luminase acest gând in mintea sa, când de o dată stahia sare din dulap, sbieră o sbierătură gróznică și incepe a juca impregiurul mesi.

Ospetîi strigând ajutor se rêspondiră in o clipă fugind mănecând pămêntul. Doi sêu trei cădură in leșinî și picară sub masă; stăpênul scôse pistólele sale și se luă după stahîă insoțit de doi sêu trei domni. Cum fugiră aceștia, Tărăscă strînse frumușel tôte farfuriile de pe masă și le duse.

După ce se gândi mai in urmă stăpênul despre această întemplare și când i veni a minte cum se petrecuse lucrul, se infuriă așa de tare, că nu lăi fi putut reține nici cu o funiă grósă ca pe mână: și se jură pe toți sfinții, că întemple-să

ce să va întempla, îi va rêsplăti el lui Tărăscă faptele sale. Ii veni ărăș un gând, chiâmă ărăș pe Tărăscă și făcêndu-i o față căt se póte de prietenósă i dîse așa:

„Bine-i, Tărăscă dragul meu, ai sêvêrsit tôte de minune, acum it mai dau numai un singur lucru de făcut și apoi vei fi om liber. — Ce cređi, ai putea tu să-mî furî lada mea cu bani? Decă da, bani-sú ai tei, ăr decă nu, apoi te dau pe mâna jandarmilor.“

— Voi fi afară din cale fericit — dîse Tărăscă cu mare politetă, — din ce merge, tot mai bine.

Astfel stăpênul se duse in calea sa, și gândindu-se că mintea femeiască este adese orî cu mult mai ageră decât cea bărbătêscă, povesti tôte întemplarea neveste-si și i ceru un sfat.

„It voi spune eu ție, ce să facem“, rêsponse ea; „când va amurgi, adă lada aici in colț, eu mă voi pune pe ea și tu lângă mine, ca să păzim, ăr pe masă dinaintea ta vei așeđa pistólele, ca să-ți fiă la indemână și așa vom veghia până ce va veni și decă va căpăta banîi, apoi atunci să se laude că m'a pécălit pe mine. Și cum dîse așa și făcură, și când tôte fură gata, stăpênul îș frecă mînile și dîse: vină numai, cred că de astă dată te-am prins. Vom vedea peste puțin cum și ce fel să va isprăvi această trêba.“

Intru aceia Tărăscă fugi la unchiu-sêu, care din întemplare era tocmai in sat, și-l rugă să-i fiă intru ajutor, ăr căt despre banî îi vor împărți amêndoi. Așa dar făcură mai in-tăi un chip de om din o piele de ôie implută cu paie; apoi Tărăscă îl îmbracă pe unchiu sêu in chip de comisar cu nisce haine vechi, pe care le furase undeva ei amêndoi impreună, și astfel plecară spre casele stăpênului! Éra timp de veră, prin urmare tôte ferestrele erau deschise. Tărăscă prinse chipul de picere, apoi îl ridică până ce capul lui ajunse d'asupra ferestri. In acea clipă, când se arêtă capul, stăpênul, care stetea de pază, descărcă pistólu sêu asupra lui. Sê auđi indată un țipêt pătrundetor și apoi o cădere grozavă, apoi se făcu linisce imprejur.

„Hai, hai, dar ce-i asta? strigă unchiul prefăcut in comisar ajungênd in colțul caselor, ce va se dîcă astea? Aici a omorit un om sub ferestra D-tale, și D-ta nici nu mișci măcar un picior, ca să-i vini in ajutor sêu să prinđi pe ucigaș. Eși afară, orî ce ascepti?“

Eși stăpênul cu o față forțe amărită, aducênd in mînî felinarul sêu, și étă că in adevêr zăcea acolo un om mort (sêu ceva ce sémăna a om mort) și lângă cel ucis stetea comisarul cercetător.

„Da in frumos lucru te-ai mai băgat, prietine“, dîse el. „Hai in grabă la poliție, trebe să aducem o comisie că se facă un proces verbal la fața locului. Eu intru aceia voi face cercetări prin sat.“

Stăpênul se duse decî, trágênd un picior după altul și injurând pe Tărăscă, lada cu banî, pe simeși pe comisar și tôte lumea. Dar dabia îș întorsese spatele când étă-l pe Tărăscă furișându-se linișor in casă și mergênd de-a dreptul in odaia in care nevasta stăpênului încă tot păzea lada cu banî și se mira, că de ce nu se întorsese soțu-sêu.

„Acum tôte-sú bune, dragă“, dîse Tărăscă incetinel, prefăcênd glasul stăpênului sêu, am isprăvit pentru cătva timp trêba cu mișchelul. Să mă spêndure, decă se va mai întorce in curênd, ca să ne fure. Adă lada încóce, o voi duce ărăș in odaia mea, n'ar fi bine să șeđi tôte nóptea pe ea, acum după ce nu mai avem să ne temem de nimic.“

Nóptea, după cum scim cu toți, este intuneric, și nic acum nu fu lumină mai multă ca de altă dată, de ore ce stă pênul dusese felinarul cu sine. Prin urmare sêrmana femeică, care nu putea vedea nici un pic pe Tărăscă, nici prin vis nu ș'ar fi gândit, că acela care vorbea cu ea nu este bărbatu-sêu: i dete decî fără nici o sticlă lada. Tărăscă eși indată cu lada din casă, o ascunse prin tufiș, apoi merse in bucătăriă și pitulindu-se după vêtră adormi linișor.

Intru aceea stăpânul, care așteptase la poliție până i s'ar urise, și de ore ce nu mai auzi nimic despre omor, se gândi că poate merge a casă, ca să mai vedă de lada sa cu bani, să nu i s'ar întâmple ceva cumva. Așa dară se duse a casă cu felinarul cu tot.

„Dar muiere unde-i lada?”

— Ci dragă, n'ai dus-o tu cu tine, mai odinioră, nu-i încă o jumătate de ceas. Ce ai făcut tu de atunci încôce?

Stăpânul răcni una ca un urs ce-i lovit de glonț, și-și ciocni capul de părete, par' că ar fi nebunit fără de veste.

„O nebulă de mine!” — sbieră el „veți cum am fost din nou păcălit de acel ticălos! Ei bine, ar fi în zadar de a-l mai încerca. Ved' că trebuie să mă dau în lături; așa dar i voi da drumul, căci nu mai voiesc să mai am vr'un amestec cu el.

Maxime sentințe și proverbe.

adunate de I. Dariu.

(Urmare).

47. Stimați femeile, căci dânsule țies și impletesc rose ceresci în țăilele pământesci. Schiller.
48. Mulți se par înțelepți, cari în faptă nu sunt.
49. Samănă o june în primăvera tinerețelor tale, ca să ai ce secera în iarna bătrânețelor tale.
50. Creatorul a așezat nascerea și mórtea ca două fantome acoperite cu vël, la cele două capete ale călătoriei noastre pe pământ: una produce nențelesul minut a-lu vieții și celălalt să grăbesce a-lu înghiți. Chateaubriand.
51. Limba este timbrul de nobleță a-lu omului.
52. Bătrânețele toți le poftesc până a nu veni, dacă sosesc, toți se căiesc. Petrarca.
53. Ómenii recunoscători sunt câmpii roditoare, cari răsplătesc îndecit cele primite.
54. Injurăturile intină pe injurător.
55. Fii înțelept ca șerpele, blând ca pórumbul, muncitor ca albina și doritor ca turturêua.
56. Căți sciu carte și cetesc, cu patru ochi se numesc. A. Pan.
57. Pétra, care se rostogolesce nu prinde mușchiu.
58. Să nu mergem a căuta prin cărți nisce principii și nisce reguli, ce le aflăm mai sigur în interiorul nostru. Rousseau.
59. Numai omul de gust să foloscesce din cele ce sădesce procopsință. Schiller.
60. Acela este cel mai înțelept între ómenii, care are cele mai puține păcate și acela este cel mai perfect, care are mai puține erori. Lescinsky.
61. Pentru om este omul un lucru de minune. Young.
62. Cele mai frumoșe daruri ce a dat cerul ómenilor sunt acelea de a fi folositor semenilor săi și de a-i învăța adevêrul. Pitagora.
63. Dreptatea domnescă în toate faptele tale și însoțescă toate vorbele tale. Pitagora.
64. Un erou poate să êsă dintr'o colibă, poate dar și un suflet frumos eși dintr'un trup schimosit și stricat. Seneca.
65. Nimic nu e mai frumos, ca a cunósce adevêrul, nimic nu este mai de necînste, ca a găsi cu cale minciuna și a o lua drept adevêr. Cicero.
66. Este o mare eróre, dacá omul se judecă pre sine mai mult decát este și face mai puțin decát e demn. Goethe.

(Va urma).

(Mușcătura de măr). În una din casele mari, din suburbul Antoniu în Paris, care sunt ca nisce casarme de chiriași, ședea în etagiul al cincelea o cusătórésă tineră și frumoșă, Celeste Dubois. Nu era nici de cum o muncitóre bună, lumea spunea multe de ea, căci Celeste cerceta fórte des balurile publice și i plăcea să se preâmblesca pe bulevard, de unde se întorcea adeseori însocitá de domni. Portarul trecea cu vederea asemenea împrejurări, căci Dubois i procura multe bacșisuri. Și vecinii ei? Acestia nu purtau grije de viața vecinilor.

Într'o dimineță, voind nevasta portarului, care avea tot odată și profesiunea de ciobotar-cârpaciu, să-i aducă fetei o păreche de botine reparate, găsi ușa neînchisă. Femeia bătut în ușă și intrá de ore-ce nu primise nici un răspuns. P'ací era să cadă de frică în leșină: Celeste zăcea cu grumazul tăiat pe canapea.

Țipetile de alarmă a portăriței adunară pe vecini; peste puțin se arată și comisarul polițienesc, care închise odaia până la sosirea comisiunei de cercetare.

Nu era nici o îndoielă, să comisesse un omor. În pótele ucisei, să găsi un briciu sângerat, care după toate semnele, servise ca instrument de omor, mâinile i erau pătate cu sânge, așa încât la prima vedere, părea a fi comis o sinucidere. Dar rana era atât de adencă, încât nu să putea presupune, că fata însaș să fi fost în stare a se tăia așa de tare; briciul ajunsese până la ósele spinărei și era ciorbit, ér tăietura mergea din dreapta spre stânga; afară de aceea medicul judecătoresc constatá, că mâinile ucisei se mánjiseră intenționat cu sânge, ucigașul încercase dară, a șterge astfel urmele faptei sale. Afară de aceea ucisa să și jăfuisce. Lipsea o sumă de șese decii de franci în Napoleonii. Dubois arétase acești bani, fondul ei de rezervă, încă în după prânđa precedentă, portăriței și unuia dintre vecinii ei, spunându-le, că-i păstréză în un ciorap vechiu, ascuns în saltea ea ei.

După câteva ore în urmă, deja să arestá un om, bănuít în gradul cel mai mare de această faptă! Era o calfă de lăcătus, care ședea în etagiul al șeselea în aceleași case, un om însurat, tatá cu doi copii, nepătat până atunci; se alla însă în o pozițiune rea, fără vina sa, și cu o di înainte n'avusesse măcar un ban, cu care să-și cumpere pâine pentru sine și familia sa. Acest lăcătus, cu numele Ferand, fusese acel vecin căruia îi arétase fêta Dubois banii ei pe coridor, după cum mărturisise portărița. Ea mai depuse, că ar fi dărúit lăcătusului un măr fórte frumos pentru copii săi. Acest măr, pe care Ferand îl pusese în buzunar, era în odaia ucisei, numai o bucățică era mușcatá din el. Apoi se găsiră asupra lui Ferand o piesă de doue-deci de franci. O altă piesă tot de doue-deci de franci, o schimbase în aceeași dimineță la butar.

Ferand se jura că-i nevinovat. Deposițiunea lui era acésta: „Eu am mai vorbit cu fêta Dubois pe coridor, după ce plecaseră portărița. Ea se rugá de mine să-i dau un briciu, ca să-și taie o bătătură, care o durca. Eu adusei briciul, îl detei ei în mână și îndrazni să mă rog de ea ca să mă împrumute cu ceva bani, fiind-că îmi mergea momentan atât de rău. Fata avea o animă bună și mă scia de om onest, mă împrumutá cu doi Napoleonii pe opt țile. Nu voia de la mine alte interese, de cât mărul, pe care-lu aveam încă în buzunar, îmi făcu o plăcere a i-lu da. Nu sunt vinovat, n'am omorít-o”. Judele de instrucțiune nu voia să-lu cređă, și arestá pe calfa de lăcătus.

Nevastă-sa fu ascultată. Nu scia nici despre împrumut, nici despre mărul dărúit, nici că soțul ei împrumutase pe fata Dubois cu un briciu. Ferand fiind confruntat cu soția-sa, declará, că ea ar fi fórte gelósă: ea s'ar fi rugat mai de multe ori de el, ca să nu se apropie de fata depravată, și d'acéia n'ar fi îndraznit să-i spună de unde avea banii, seu măcar să-i pomenescă despre întrevorbirea sa cu fata.

Nevasta lui Ferand cădu în disperare când auđi că bărbatul ei este bănuít de o asemenea crimă. Alergá la preș-

dintele poliției, se aruncă la picerele lui, și se rugă de el cu lacrimi în ochi, ca să ia pe nevinovatul în scutul său. Președintele poliției fu adânc mișcat; nu credea în nevinovăția călfi de lăcătuș, totuși însă chiamă pe unul dintre amployații cei mai abili ai poliției și i dete ordin, să cerceteze afacerea încă o dată cu cea mai mare scrupulositate.

Amployatul, numele lui era Vellier, se duse mai întâiu la fața locului și se uită până la cel mai mic mărunțis, care se afla în odaiă. Apoi chiamă pe un dantist și-lu puse ca să ia o matcă exactă de ceară de pē dinții ucisei. Matca de ceară fu implută cu o masă de compozițiune și păstrată bine, de ore-ce represinta exact dinții ucisei; tot așa făcură cu dinții lui Ferand, apoi se supuse și mērul, adică buccița mușcată din el, aceleaș proceduri.

Chiar a doua zi era constatat, că nici Dubois, nici Ferand nu mușcaseră din mēr. Dinții lor nu se potriveau în rosăturile mērului. Omul, care gustase din mēr avusese un dinte stricat sus în stinga lingă dintele de ochi.

Sēra cutreerară vr'o doue-șeci de polițiști îmbrăcați în civil cele mai defăimate cărcimi și restaurațiuni din prejur și observară cu mare băgare de sēmă pe toți omenii, pe cari îi vedea męcând sēu bānd, pentru a descoperi stirbituri de dinți.

Incă în aceiaș nōpte fu condus un criminal, adese-orī pedepsit, la prefectura poliției, unde fu invitat a mușca în o bucăciță de cēră. Tiparul era intocmai cu mușcătura din mēr, stirbitura de dinte era un semn sigur. Ca de trāznet lovit mărturisii ucigașul indalā, și Ferand putu să se întōrcă chiar a doua zi în sēnul familiei sale.

În vēcurile trecute bietul lăcătuș n'ar fi scāpat de furei.

(Primirea pārintelui metropolit Miron Romanul, în Bistrița și Năsēud). Scirea despre venirea pārintelui metropolit în țenuturile nōstre puse pe toți Romāni fără deosebire de confesiune în mișcare. Vicariul Năsēudului, avēnd de a pleca la Blaș emise un circulariu cātră clerul sēu, ca pentru casul cānd Excelenția sa ar trece prin careva comună să-lu primēscă cu tōtă onorea, dupā datina eredită dela pārinți.

Joi înainte de Rusale sosi pārintele metropolit cam la doue ore în Bistrița. Inteligența din Bistrița cu câteva zile statorise programa primirei, exmițēnd și un comitet de primire. Acest comitet exmise o deputațiune până la Saseșel stătătōriā din 6 inși, care sub conducerea asesorului dela tribunal Marginean salutā pre inaltul oșpe în numele inteligenței din Bistrița. Ajungēnd în Bistrița la otelul cetăței, locul destinat pentru descalicare, fu intempinat de protopopul Silasi cu o cuvēntare bine potrivită. Numerōsa inteligență de tōte confesiunile și națiunile, cari era de față striga »sē trāiască«.

Indatā dupā sosire primi Excelenția sa diversele corporațiuni și bărbaiți de pozițiune din Bistrița. Incāt am putut observa și-a făcut reverința: Vice-comitul cu deregătorii comitatensii, clerul evanghelic din Bistrița și giur cu decanul în frunte, parochul rom. cat., președintele tribunalului singur, inspectorul regese de scoli. În fine și o deputațiune de 8 inși din Năsēud sub conducerea directorului gimnasial.

Dupā terminarea vizitelor se incepu banchetul arangiat în onōrea Excelenței sale, la care nu lipsirā toastele însullefite, cum se pricepe de sine.

La 6 ore plecā cu suita, însoțit de mai mulți inteligenți din Bistrița, cātră Borgo-Dioseni. Cu ocașiunea reintōrcerei dela Cosna unde căutā biserica în ziua de Rusali, trecu preste Năsēud. Era sē vinā preste Dorna, Iacobenți, Caslibav și Rotunda pre valea Rodnei în jos. Însē judele procesuale, de a cărui raion se țene Rotunda avu complesanța ai spune, că drumurile sale preste Rotunda sunt atât de rele incāt nu pōte merge fără pericul. De aici urmā cā comunele dela Someșul de sus până la Sāngiorgiu, unde avea sē dormā, acceptarā tōtā ziua lunī cu mic cu mare fețiōrii adunați în banderii, fetele cu buchete și cununi de flori și numai nōptea tārdu se potū trāmite dela Năsēud un espres, care le comunicā cā vine dela Bistrița la Năsēud.

Aici incă s'au făcut pregătirile necesari. Indatā ce se auđi, cumēă va veni pre aici sē adunā inteligența în conferință și alese un comitet de primire, care conduse tōte astfel, cāt serbătōrea primirei decurse în cea mai bună ordine.

La intrare în Năsēud se pregăti un arc triumfal frumos decorat pre care fālăiau mai multe stindarde și se puse inscripțiunea »bine ați venit«. De aici incolo până la cartirul vicariului unde descalecā era strada infrumșețată cu arbori verđi.

Marți la 2 ore se dete semnalul cu piulițe cā se apropiā ospele mult aseptat. Un banderiu de fețiōri cālăreți i eși înainte și dupā ei o deputațiune cu judele procesual în frunte, ca sē-lu bineveneteze la intrarea în cereul sēu.

Insoțit de banderiu și deputațiune ajunse până la arcul triumfal. Aici il bineventā primariul în numele poporațiunei din Năsēud. Dela arc și până la cartir era ocupat locul jumatate de popor și cealaltă de scolarii de la scōlele de aici. Aprōpe de cartir eșau scōlărițele cu buchete cununi de flori în mână.

Trecēnd Excelenția sa pinte acest spalir strigăriile entusiastice de »sē trāiască« nu voiau sē incete. Buchetele și cununile cădeau ca plōia în caretă.

În ușa cartirului vicarial il bineventā directorele gimnasial în fruntea numeroșei inteligenți din Năsēud cu un discurs, în care accentuā sacrificiile cele mari, ce le au făcut fost grānițeri din reg. II pentru cultură, rugānd pre Exc. sa, ca la timpul și locul sēu cānd va fi lipsă, sē sprijinēscă rescriptul fundatorilor acestor institute.

Dupā aceste urmā ēră primirea diferitelor corporațiuni.

La 4 ore se incepu banchetul la care luarā parte la 60 persoane. Aici toastā Excelenția sa pentru Maiestatea sa domnitoriul și dinastia habzburgică, I. Muresian pentru Excelenția sa, I. Ciocan pentru suită, Excelenția sa ērași pentru Exc. sa metropolitul Vancea și Ilustr. sa episcopul Szabo, D. Moisil pentru armonica colucare a prelaților romāni în causele de interes bisericesc, scolastic și național romān precum și preste tot patriotic, secr. Frașes pentru vicariul Moisil.

Dupā banchet cercetā Exc. sa cabinetul fisico-naturale și sala de desemn. În dimiņeța următōriā cercetā biserica ce se edificā acum dupā care porni spre Dees. Un numer însemnat de inteligenți il petrecu până la Chiusa. Incāt am cunoscutā de atari lucruri primirea a fost precāt sē pōte de entusiastică.

x.

Găcitură numerică.

de Virgiliu Onitiu.

- 20, 15, 8, 33, 14, 36, 50, 11, 3: Urește națiunea sa
Și-i desprețuit de ea.
- 1, 31, 47, 4, 2, 12: Fetițele tēnerele
Sē impolobesc cu ele.
- 16, 38, 32, 51, 48, 49: Nimen n'ō disprețuesce
Toți cu drag la ea privesce.
- 22, 23, 30, 25: E de o potrivă scooc
Pentru apă, pentru foc.
- 34, 37, 44, 52: Farmec scump amăgitor
Pentru'n suflet iubitor.
- 35, 38, 39, 41, 3, 46: Cānd pe cer semiu lucește
Pământul întinereste.
- 28, 44, 35, 43: E regina florilor,
Iubita fetițelor.
- 8, 36, 6, 44, 12, 17, 44, 18: Impērat comandant mare
Nume mare, grōsnic are.
- 42, 21, 24, 42, 36, 8: »Ei au schimbat lângă Balcani
»Porecla în renume.«
- 53, 12, 13, 8, 34: O nevastă tinerică
Pentru care o urbe pică.
- 26, 44, 10, 37, 5, 18, 19: Durerile îi încelēzā
Dēcā te îmbrășezā.
- 12, 21, 6, 9, 34: Popōrelor libertate
La tiran aduce mōrte.
- 39, 7, 45, 11, 8, 29, 40: De strigi »ba« ori de strigi »da«
Iți raspunde tot așa.
- 42, 44, 28, 27, 18, 49: E a regilor tesaur
Și mai scump lor decāt aur.
- 1—53: Totul o sentință este,
Carea te însulletește. —

Tot numērul representēzā o literă, din care sē compun cuvintele diverse cu înțelesle indicate, și care fiind deslegate să alcătuiēscă sentința intrēgă.

Terminalul de deslegare 1 August.

Redactor responsabil: Theochar Alexi.